

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΓ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

ΑΡΙΘ. 9

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλιου Δ. Θεοδώρου, Μνήμη τῶν ἁγίων Μάρθας καὶ Μαρίας, ἀδελφῶν τοῦ Λαζάρου. — Ἐπισκ. Ριζούτας **Μακαρίου**, Ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Μόσχας Τύχων. — Ἰωάννου **Φουντούλη**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀρχιμ. Εὐθ. Ε. Ἐλευθεριάδου, Ψυχασάββατον: Τὰ μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὸ Ὑπερέραν. — Ἀλεξ. Μ. **Σταυρόπουλου**, Ποιμαντικὴ πολλαπλῶν διαδρομῶν — Λάμπρου Κ. **Σκόντζου**, Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογικὴ θεώρηση τῶν ἱερῶν Μνημοσύνων — Κων. Μ. **Κονταξόπουλου**, Οἱ 35 ἅγιοι Παῦλοι τῆς Ὁρθοδοξίας. — Νικ. Κ. **Δρατσέλλα**, Ἡ ΙΓ' Κατήχησις πρὸς φρωτιζομένους τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. — Ευαγγέλιου Π. **Λέκκου**, Εἰδήσεις — Γεγονότα — Ἐκδόσεις.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μανρογόνα-
τος, Ἡπείρου 132 — Πέραμα.

Μνήμη τῶν ἁγίων Μάρθας καὶ Μαρίας, ἀδελφῶν τοῦ Λαζάρου

Τις ἅγιες Μάρθα καὶ Μαρία, ἀδελφῆς τοῦ Λαζάρου, ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐπανειλημμένη ἀνάγνωσι εὐαγγελικῶν περικοπῶν, ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτές, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν καθιέρωσι ἡμέρας ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τους. Ἡ ἡμέρα αὐτὴ στὴν Ὁρθ. Ἀνατολὴ εἶναι ἡ 4η Ἰουνίου, ἐνῶ γιὰ τοὺς Δυτικούς εἶναι ἡ 22α Ἰουλίου.

Ἀπὸ τίς διηγήσεις τῶν Εὐαγγελίων (Λουκ. ι' 39 ἐξ. Ἰωάν. ια' 11, 20 ἐξ.) εἶναι γνωστὴ ἡ ἁγία Μάρθα γιὰ τὴν διακονία αὐτῆς ὡς φιλοξενῆς οἰκοκυράς, γιὰ τὴν ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Ἰησοῦ ἀγωνιώδη φροντίδα τῆς πρὸς κατάλληλη περιποίησι τοῦ φιλοξενουμένου στὸ σπίτι τῆς Ἰησοῦ, γιὰ τὴν πίστι τῆς στὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν (Ἰωάν. ια' 24) καὶ γιὰ τὴν κάπως ἀμορφοποίητη ἀλλὰ γεμάτη ἀπὸ ἐλπίδα ἀφοσίωσί τῆς στὸν Ἰησοῦ, ἡ ὁποία κορυφώνεται στὴν ὁμολογία τῆς, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι «ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος» (Ἰωάν. ια' 27). Ἡ ἁγία Μαρία ἐξ ἄλλου ἐξυμνεῖται ὡς ἀπορροφηθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀκρόασι τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου. Ἡ ἀπορρόφησις αὐτῆς ἦταν εὐεξηγήτη στὸν ιδιαίτερο χαρακτήρα τῆς, ποὺ εἶχε ξεχωριστὴ κλίσι πρὸς τὴν πνευματικὴ θεωρία. Ἡ Μαρία, κατὰ τὴ διαβεβαίωσι τοῦ Κυρίου «τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς» (Λουκ. ια' 42). Ἡ Μαρία ἐπίσης εἶναι ἐκεῖνη, ἡ ὁποία, ἐξ εὐγνωμοσύνης γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Λαζάρου, ἀφοῦ ἀγόρασε 325 περίπου γραμμάρια γνησίου καὶ ἀνοθεύτου πολυτίμου ἀρώματος, κατασκευασμένου ἀπὸ ἓνα ἰνδικὸ εἶδος τοῦ ἀρωματικοῦ φυτοῦ τῆς βαλεριάνας, ποὺ ὀνομάζεται νάρδος, «ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ μύρου» (Ἰωάν. ιβ' 3). Κατὰ τὴν επικρατοῦσα ἐρημηνευτικὴ παράδοσι, ἡ διήγησις αὐτῆ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου συμπίπτει πρὸς τὴν μαρτυρία τῶν χωρίων Ματθ. κοτ' 6 καὶ Μάρκ. ιδ' 3, ἐκ τῶν ὁποίων συμπεραίνομε ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ, ἀλείφθηκε μὲ τὸ πολῦτιμο μῦρο καὶ ἡ κεφαλὴ Αὐτοῦ. Ἡ νηφαλία ἐρημηνεῖα τῶν κειμένων ἀποκλείει ταῦτισι τῆς ἁγίας Μαρίας εἶτε μὲ τὴν ἀμαρτωλή, ἡ ὁποία ἤλειψε τὰ πόδια τοῦ Κυρίου μὲ μῦρο (Λουκ. ζ' 36-50), εἶτε μὲ τὴ Μαρία τὴ Μαγδάληνη.

Μεσαιωνικοὶ θρύλοι ἀναφέρουν ὅτι ἡ Μάρθα καὶ ἡ Μαρία μετέβησαν σὲ περιοχῆς τῆς Γαλλίας καὶ ἐκεῖ ἐξεδήμησαν πρὸς Κύριον καὶ ἐτάφησαν.

Ὁ συνορτασμοὺς τῶν δύο ἁγίων γυναικῶν εἶναιμία ὑπό-

Ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Μόσχας Τύχων

Τοῦ Θεοφίλ. Ἐπισκόπου Ριγούτας κ. ΜΑΚΑΡΙΟΥ

Τὰ χρόνια περνοῦσαν ὁμως καὶ κάποτε ὁ Ἐπίσκοπος Τύχωνας ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ρωσία. Ἐτοί ὁ Τσάρος καὶ ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἐκτιμῶντας τὸ πολὺπλευρο καὶ ἀνακαινιστικὸ ἔργο τοῦ Τύχωνα τὸν ἀνύψωσαν στὴν ἀρχαία καὶ ἱστορικὴ Ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Ἱεροσολάβ. Τὸ μήνυμα αὐτὸ προκάλεσε θλίψη σ' ὅλους τοὺς πιστοὺς· ἔτσι μὲ διάφορες τελετὲς προσπάθησαν νὰ τὸν ἀποχαιρέτησουν μὲ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο. Κι ἐκεῖνος μὲ τὴν σειρὰ του τὴν Κυριακὴ 17 Μαρτίου 1907 τοὺς ἄφηγε τὶς τελευταῖες του νοθεσίες: «...Οἱ Ὁρθόδοξοι ὀφείλουν νὰ φροντίζουν γιὰ τὴν σωρὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως μεταξὺ τῶν ἑτεροδόξων. Ὁ Σωτὴρ Ἰ. Χριστὸς ἔχει εἰπεῖ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀνάβουν ἕνα φῶς, δὲν τὸ βάζουν κάτω ἀπὸ τὸν μῦθον, μὲ τὸ ὅποιον μετρᾶνε τὸ σιτάρι, ἀλλὰ ἐπάνω σὲ ἕναν φανοστάτη, ὥστε νὰ δίνει φῶς σὲ ὅλους ποὺ εἶναι στὸ σπιτί (Ματθ. ε' 15). Τὸ φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπίσης δὲν ἀνάβεται γιὰ μικρὸν κύκλον ἀνθρώπων. Ὅχι, ἡ Ὁρθόδοξος πίστις εἶναι καθολικὴ, θυμᾶται τὴν ἐντολὴ τοῦ ἰδρυτῆ τῆς «Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον κηρῦξάτε τὸ εὐαγγέλιον εἰς πάσαν τὴν γῆσιν. Μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Μαρκ. ιστ' 15, Ματθ. κη' 19). Εἶναι ὑποχρεώσεις μας, νὰ συμμερισθοῦμε τοὺς πνευματικοὺς θησαυροὺς, τὴν ἀλήθειά μας, τὸ φῶς μας καὶ τὴ χαρὰ μας, μὲ ἐκεῖνους ποὺ δὲν ἔχουν αὐτὰ τὰ δῶρα. Καὶ τὸ

καθῆκον αὐτὸ δὲν ἐναπόκειται μόνον στοὺς ποιμένας καὶ ἱεραποστόλους, ἀλλὰ καὶ στοὺς λαϊκοὺς, διότι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴ σοφὴ σύγκριση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι ἕνα σῶμα καὶ στὴ ζωὴ τοῦ σώματος συμμετέχει κάθε μέλος... Ὁφείλει νὰ καταστῆ τὸ πιὸ ὠραῖο γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ ἐμᾶς τὸ καθῆκον τῆς διασπορᾶς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τὸ πιὸ ἐγκάρδιο καὶ πιὸ πολῦτιμο γιὰ μᾶς. Στὸ ἔργον αὐτὸ πρέπει νὰ λάβει μέρος κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας, μερικοὶ μὲ προσωπικὲς ἱεραποστολικὰς προσπάθειες, ἄλλοι μὲ οικονομικὴ ὑποστήριξη καὶ ὑπηρεσίες γιὰ «τὰς ἀνάγκας τῶν ἀγίων» καὶ ἄλλοι μὲ προσευχὰς πρὸς τὸν Κύριον, ἵνα «στερεώσῃ καὶ αὐξήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν Του» καὶ γιὰ νὰ «διδάξῃ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας», σ' ἐκεῖνους ποὺ δὲν γνωρίζουν τὸν Χριστό, γιὰ νὰ «ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτοὺς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης, νὰ ἐνώσῃ αὐτοὺς πρὸς τὴν Ἁγίαν Αὐτοῦ Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν».

Στὶς 24 Μαρτίου, Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Τύχωνας τέλεσε τὴν τελευταία του λειτουργία στὸν Καθεδρικὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὅπου ἀποχαιρέτισε ὅλους τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς πιστοὺς του. Δύο μέρες ἀργότερα μὲ τὸ ἐπιβατικὸ πλοῖο «Διάδοχος Γουλιέλμος» τῆς γραμμῆς Βορέμης ἀναχωροῦσε ἐπιστρέφοντας στὴν ἰδιαιτέρα του πατρίδα, τὴν Ρωσία.

Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἔφθασε στὴν νέα του ἀρχιεπισκοπικὴ ἔδρα τὸ 1907 μέχρι καὶ τὴν ὥρα ποὺ μετατέ-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 141 τοῦ ὑπ' ἀρ. 8 τεύχους.

μνησις πολλῶν ἀληθειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ κυριώτερες εἶναι οἱ ἐξῆς:

1) Μέσα στὴν «καινὴ γῆσιν», τὴν ὁποία δημιουργεῖ ὁ Χριστὸς, δὲν ἔχει θέσι ὁ ὀδοστρωτήρας τῆς ὁμοιομορφίας. Ἀναγνωρίζονται καὶ ἐξαγιάζονται ὅλοι οἱ ἰδιαιτεροὶ καὶ διαφορετικοὶ ψυχολογικοὶ τύποι τῶν ἀνθρώπων, ἐφ' ὅσον, ὅπως ἐπισημαίνει ἡ Ἁγία Γραφή, «ὡσπερ οὐχ ὅμοια πρόσωπα προσώποις, οὕτως οὐδὲ αἱ διάνοιαι τῶν ἀνθρώπων» (Παροιμ. κζ' 19).

2) Στὴν ἰδίαν «καινὴ γῆσιν» εἶναι δυνατόν καὶ ἐπιβάλλεται νὰ συνυπάρχουν ἡ ζωὴ τῆς πνευματικῆς θεωρίας (*vita contemplativa*) καὶ ἡ ζωὴ τῆς πρακτικῆς δράσεως καὶ διακονίας (*vita activa*).

3) Ὁ ἔπαινος τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν ἐκλογὴ ἀπὸ τὴν Μαρία τῆς ἀγαθῆς μερίδος» ὑπενθυμίζει ὅτι στὴν

κλίμακα τῶν ἀξιών, τὶς ὁποῖες ἀναγνωρίζει καὶ ἐξαγιάζει ὁ Χριστὸς, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὀρθὴ ἱεράρχησις καὶ προτίμησις τοῦ «κρείττονος» ἀντὶ τοῦ «χειρότερου». Ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ἱερός Ἀγγουστίνος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ «τάξις τῆς ἀγάπης» (*ordo amoris*), δηλαδὴ ὀρθὴ ἱεράρχησις τῶν προτεραιοτήτων τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντός μας.

4) Στὴν «καινὴ γῆσιν», μέσα στὴν ὁποία ἀποκρούεται κάθε πλατωνίζον δυαλισμὸς καὶ ἐξαγιάζεται καὶ αὐτὴ ἡ ὑλικὴ γῆσιν, εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιοῦνται καὶ αὐτὰ τὰ ὑλικά στοιχεῖα καὶ ἀγαθὰ (λ.χ. ἡ διακονικὴ τράπεζα τῆς Μαρίας ἢ τὰ πολῦτιμα μῦρα τῆς Μαρίας), γιὰ νὰ καταστοῦν τὰ πνευματικὰ βιώματα ἰσχυρότερα καὶ πεισιτικότερα.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

θηκε στην Μητρόπολη Βίλνο (1914) και αργότερα στην Καθέδρα της Μόσχας (1917) ό Τύχωνας έδειξε πίστη και άποφασιστικότητα σέ όλα τὰ θέματα — μιὰ και οί καιροί ήσαν δύσκολοι — πού παρουσιάστηκαν. Ίδιαίτερα πρέπει νὰ τονισθεῖ ή συμβολή τοῦ ποιμενάρχη Τύχωνα τὴν ἐποχή πού ήταν στην ἔδρα τοῦ Βίλνο. Τότε, τὸ 1914, ή περιοχή όλόκληρη ὑπῆρξε κέντρο πολεμικῶν συγκρούσεων και ό λαός ὑπέφερε τὰ πάνδεινα γι' αὐτὸ ό Τύχωνας ἔδειξε τὰ χαρίσματα πού τὸν κοσμοῦσαν με ἔργα φιλάνθρωπα και αίσθημα αλληλεγγύης. Οί ὑπηρεσίες του αὐτὲς ἔγιναν αἰτία νὰ ἐκτιμηθεῖ τὸ ἔργο του δεόντως ὥστε νὰ διορισθεῖ ἀπὸ τὸν Τσάρο μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Τὸ 1917 ήταν ἔτος τραγικὸ γιὰ τὸν Ρωσικὸ λαὸ μετὰ τὴν ἀναγκαστικὴ παραίτηση τοῦ Τσάρου Νικολάου. Στις 15 Αὐγούστου 1917 ή Πανρωσικὴ Σύνοδος ἀνῆψωσε τὸν Τύχωνα σὲ Μητροπολίτη Μόσχας ὕστερα ἀπὸ συνεχεῖς παραστάσεις τοῦ κλήρου και τοῦ λαοῦ. Τὸ πραξικόπημα ἐν τῷ μεταξὺ τῶν Μπολσεβίκων και τὰ δεινὰ τοῦ ἐμφύλιου πολέμου ἐπέφεραν λίγο - λίγο τὴν ἐρήμωση και τὴν δημιουργία ἀνώμαλης κατάστασης πού θὰ ὀδηγοῦσε τὴν χώρα σὲ πλήρη ἀφανισμό. Τὴν στιγμή τούτη, τὴν κρίσιμη, τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο συνεδρίαζε γιὰ ἐξεύρεση λύσης ἀλλὰ και προσπαθοῦσε γιὰ μείωση τοῦ κακοῦ πού ἐπρόκειτο νὰ βρεῖ τὴν Ἁγίαν μέχρι ἐκεῖνη τὴν στιγμή Ρωσσία. Παρ' ὅλο πού στίς συνεδριάσεις ἔπαιρναν μέρος ὅλοι οί Ἐπίσκοποι τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας και ἡγετικά λαϊκά στελέχη - ἀντιπρόσωποι τοῦ κλήρου και τοῦ λαοῦ, προσωπικότητες τῆς θεολογικῆς σκέψης και Καθηγητὲς Πανεπιστημίων, κάποτε ἀκούστηκε και ή φωνὴ ἐνὸς ἀπλοϊκοῦ ἀλλὰ πιστοῦ χωρικοῦ πού ἔλεγε: «Τώρα πλέον δὲν ἔχουμε Τσάρο, οὔτε ἐκεῖνο τὸ πρόσωπο εἰς τὸ ὅποιο θὰ μπορούσε νὰ συγκεντρωθεῖ ή ἀγάπη μας. Ἐμεῖς οί χωρικοὶ θέλουμε ἕναν Πατριάρχη». Πράγματι τὸ Συμβούλιο ἔκρινε ὅτι ὑπῆρχε ἕνα κενὸ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ό Μεγάλος Πέτρος ἔκανε τὶς ἐκκλησιαστικὲς μεταρρυθμίσεις του με τὴν κατάργηση τοῦ Πατριαρχικοῦ θεσμοῦ. Ἔτσι, γιὰ νὰ ἐξασφαλισθεῖ δυνατὴ ἐκκλησιαστικὴ διακυβέρνηση, προτάθηκαν τρεῖς ὑποψήφιοι γιὰ τὸν Πατριαρχικὸ Θρόνο ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ἐξέλεγαν τὸν ἕνα. Στις 28 Ὀκτωβρίου 1917 στὸ ναὸ τοῦ Σωτήρα στὴ Μόσχα ἕνας μοναχὸς πού ήταν μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπῆρε τὸν κλῆρο ἀπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν. Ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ πού ἔλαβε τὰ 9/10 τῶν ψήφων ήταν ό Μητροπολίτης Τύχωνας. Με τὶς κραυγὲς τοῦ «ἄξιος, ἄξιος», ό Μητροπολίτης Τύχωνας δέχθηκε συγκινημένος με τὰ πιὸ κάτω λόγια τὴν ἐκλογή: «Εἰς

τὸ ἐξῆς ἐντὸς τῶν καθηκόντων μου θὰ εἶναι και ή μέριμνα δι' ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, ὑπὲρ τῶν ὁποίων θὰ πρέπει καθημερινῶς νὰ ἀποθνήσκω. Ἐπανευρίσκω τὴν δυνάμιν μου συναισθανόμενος τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἐπεδίωξα τὴν ἐκλογήν. Ἦλθε εἰς ἐμένα ὄχι διὰ θελήματος ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ἐλπίζω ὅτι Αὐτὸς ό Ὅποιος με ἐκάλεσε, θὰ με βοηθήσει με τὴν εὐλογία Του».

Ἀπὸ τὴν στιγμή πού ἀνέβηκε στὸν Πατριαρχικὸ Θρόνο τῆς Ρωσσίας ό Ἅγιος Τύχωνας ἤξερε τί τὸν περιέμενε. Γιὰ νὰ ἐτοιμάσει καλύτερα τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴν δύσκολη αὐτὴ ἀποστολὴ του ἀποσύρθηκε στὴν περιφημὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Σεργίου μέχρι και τὴν ἡμέρα πού θὰ γινόταν ή ἐνθρόνισή του. Μιὰ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ συστήθηκε ἀπὸ τὴν Σύνοδο ή ὁποία ἀνέλαβε τὴν ἐτοιμασίαν τῆς τελετῆς. Τὸ κομμουνιστικὸ καθεστῶς δὲν εἶχε ἀκόμα προχωρήσει στὸ κλείσιμο τῶν ναῶν πού βρισκόνταν στὸ Κρεμλίνο· ἔτσι βρέθηκαν γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐκεῖνη στιγμή ἀπὸ τὸ θησαυροφυλάκιο ή ράβδος τοῦ Μητροπολίτη Μόσχας Πέτρου και τὸ χαρακτηριστικὸ λευκὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ Πατριάρχη Νίκωνα. Ἡ στιγμή ή μεγάλη ἔγινε στὸν περιφημὸ πατριαρχικὸ Ναὸ τῆς Κοίμησης τῆς Παναγίας στὸ Κρεμλίνο στίς 21 Νοεμβρίου 1917. Τὸ μεγάλο κωδωνοστάσιο «Μεγάλος Ἰβάν» κτυποῦσε χαρμόσυνα, ἐνῶ οί κώδωνες ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Μόσχας διαλαλοῦσαν με τοὺς ἤχους τους τὸ γεγονός και οί λιτανεῖες ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς τῆς Μόσχας κατέληγαν στὴν Κόκκινη Πλατεία. Με τὰ ἱστορικὰ ἄμφια τῶν προκατόχων του ό Τύχωνας τώρα ὀδηγεῖτο στὸν Θρόνο τῆς Ρωσσίας σὲ στιγμὲς ἐθνικοῦ σπαραγμοῦ και ἐμφυλίου πολέμου.

Τότε ὑπῆρχαν σοβαρὲς ἀστυνομικὲς ἀπαγορεύσεις ἀλλὰ ό πιστὸς λαὸς συγκεντρώθηκε γιὰ νὰ δεῖ τὸν ἀρχηγό του, πού γιὰ τὴν ὥρα ἐκεῖνη ήταν ό θρησκευτικὸς και ό ἐθνικὸς ἡγέτης. Ἀφοῦ τελείωσε τὴν Θεία Λειτουργία ἡγήθηκε μεγαλειώδους λιτανείας γύρω ἀπὸ τὸ Κρεμλίνο ραντίζοντας τοὺς πιστοὺς με ἁγιασμὸ ἐνῶ με ἐκπληξὴ παρακολουθοῦσαν οί στρατιῶτες τὸν κόσμο νὰ γονατίζει. «Ὅταν ή πομπὴ ἐφθασε ἐμπρὸς εἰς τὸ Φρουραρχεῖο, οί Ἐρυθροφρουροὶ οί ὁποῖοι μέχρι τὴν στιγμή ἐκεῖνη παρακολουθοῦσαν κἀπνίζοντας, ἀποκαλύφθηκαν πιεζόμενοι ἀπὸ τὸν διάχυτο θρησκευτικὸ συναίσθημα και τὴν γοητεία τοῦ νέου ἡγέτου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας και με νοήμα ἐξήτουν τὴν εὐλογία τοῦ κατάλευκου γέροντος ό ὁποῖος διήρχετο πλησίον των».

(Συνεχίζεται)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

517. Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς γονυκλισίας τῆς Πεντηκοστῆς κατακλείεται ἢ δὲν κατακλείεται μὲ τὸ «Δι' εὐχῶν...» καὶ γιατί; (Ἐρώτηση π. Σ. Σ.).

Μᾶς δόθηκε καὶ ἄλλοτε ἡ εὐκαιρία νὰ γράψουμε ὅτι τὸ «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν...» εἶναι ἓνα εἶδος ἱερᾶς φιλοφρονήσεως ἢ χαιρετισμοῦ, ποὺ ἔχει τὴν προέλευσή του ἀπὸ τὴν μοναχικὴ καθαρὰ ἐθιμοτυπία. «Πατέρες» δὲν ἐννοοῦνται οἱ ἅγιοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ οἱ παρόντες πατέρες-μοναχοί, τῶν ὁποίων τὶς εὐχὲς ἐπικαλεῖται ἐκεῖνος ποὺ τοὺς ἀπευθύνει τῆ φράση αὐτή. Συχνὰ χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερα στὶς μονὲς εἴτε ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω μορφῆ, σὲ πληθυντικὸ δηλαδὴ ἀριθμὸ, εἴτε κατὰ περὶσταση σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ («Δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν...» ἢ «Δι' εὐχῶν τῆς ἁγίας μητρὸς ἡμῶν...») στὰ γυναικεῖα μοναστήρια. Πρὸβλ. καὶ «Δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου δεσπότη τοῦ ἡμῶν...» σὲ ἀρχιερατικὲς λειτουργίες καὶ χοροστασίες). Λέγεται δὲ στὴν ἀρχὴ τῶν ἀκολουθιῶν, ὅταν δὲν παρίσταται ἱερεὺς, στὴν τράπεζα, κατὰ τὶς ἐπισκέψεις ἢ συναντήσεις τῶν μοναχῶν, σὲ ἀντικατάσταση εὐχῶν ἢ φράσεων στὴν λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, ποὺ ἔχουν λεχθεῖ στὴν τελεία λειτουργία καὶ παραλείπονται κατ' αὐτή, καὶ τέλος μετὰ τὴν ἀπόλυση τῶν ἀκολουθιῶν. Ἡ τελευταία αὐτὴ χρῆση τῆς, ποὺ μόνη ἀπὸ μοναχικῆ ἐπίδραση διατηρήθηκε στὴν ἐνοριακὴ πράξη, ἔγινε αἰτία νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς «ἐπισφραγιστικὸς στίχος» ἢ «ἐπισφράγισμα» τῶν ἀκολουθιῶν, χωρὶς στὴν πραγματικότητα νὰ εἶναι οὔτε στίχος οὔτε ἐπισφράγισμα. Ὁρθότερο θὰ ἦταν νὰ παραλληλισθεῖ πρὸς τοὺς πολυχρονισμοὺς τῶν λειτουργῶν, ποὺ κατὰ τὴ νεωτέρα πράξη λέγονται στὶς ἐνορίες, ὅπως «Τὸν εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς...» ἢ «Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν...». Στὸ «Δι' εὐχῶν...» τὰ αἰτήματα εἶναι πνευματικότερα («ἐλέησον (καὶ σῶσον) ἡμᾶς»), στὶς ἄλλες δύο παράλληλες φράσεις κοσμικότερα («φύλαττε εἰς πολλὰ ἔτη»). Εἶναι δὲ τὸ «Δι' εὐχῶν...» ἀνάπτυξη τῆς μονολογίστου εὐχῆς, ποὺ γινόταν ἀπὸ στήθους, γι' αὐτὸ καὶ ἡ μορφὴ του δὲν εἶναι πάντα σταθερή.

Ἡ χρῆση του ὡς φιλοφρονήσεως ὑπὸ τύπον

προσευχῆς στὸ τέλος τῶν ἀκολουθιῶν, ποὺ ἀπαντᾷ σὲ νεώτερα χειρόγραφα καὶ ἔχει σήμερα πλήρως ἐπικρατήσει (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πασχάλιο περίοδο), καὶ ἰδιαίτερα, καθὼς φαίνεται, ἡ χρῆση του στὶς ἐνορίες μόνο κατὰ τὶς ἀπολύσεις, τὸ συνέδεσε μ' αὐτές ὡς ἓνα εἶδος συνθηματικοῦ λόγου, δηλωτικοῦ τῆς λήξεως τῆς ἀκολουθίας. Λέμε «συνθηματικὸν», γιατί στὴν πραγματικότητα δὲν ἔχει κανένα στοιχεῖο ποὺ νὰ δηλώνει τὴν ἀπόλυση, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὸ «Ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ Χριστοῦ πορευθῶμεν» τοῦ βυζαντινοῦ καὶ τῶν ἄλλων λειτουργικῶν τύπων. Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ἑναρξὴ τῶν ἀκολουθιῶν. Καὶ ἐκεῖ τὸ «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν...» δηλώνει ἔμμεσα τὴν ἀρχὴ τῆς ἀκολουθίας καὶ ὄχι ἄμεσα, ὅπως τὸ «Δεῦτε προσκυνήσωμεν...», καὶ χρησιμοποιεῖται καὶ αὐτό, ὅπως καὶ τὸ «Δι' εὐχῶν...», σὲ ἄλλες περιπτώσεις πλὴν τῆς ἐνάρξεως, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι στὴν εὐλογία τοῦ θυμιάματος.

Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει σήμερα ὅλες οἱ ἀκολουθίες ἀρχίζου καὶ τελειῶνου ἀντίστοιχα μὲ τὶς δύο συνθηματικὲς τρόπων τινὰ φράσεις, τὸ «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν...» καὶ τὸ «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν...». Ἡ μόνη ἐξαιρέση ὡς πρὸς τὸ τελευταῖο (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίοδο τοῦ Πάσχα, ποὺ λέγεται τὸ «Χριστὸς ἀνέστη») εἶναι ὁ ἑσπερινὸς τῆς γονυκλισίας. Τὰ ἔντυπα δὲν τὸ ἔχουν. Μερικοὶ ἱερεῖς δὲν τὸ λέγου, ἐπικαλοῦμενοι τὰ ἔντυπα λειτουργικὰ βιβλία. Μερικοὶ λέγου τὸ «Δι' εὐχῶν...», εἴτε ἐπικαλοῦμενοι τὴν κοινὴν πράξιν εἴτε ἐκ παραδρομῆς ἢ συνηθείας. Οἱ πρῶτοι ἐπικαλοῦνται καὶ μιὰ «θεολογικὴ» ἐρμηνεία. Ὅτι δηλαδὴ ἡ γονυκλισία τῆς Πεντηκοστῆς ὡς πρῶτος ἑσπερινός, κατὰ κάποιον τρόπο, τοῦ λειτουργικοῦ κύκλου δὲν ἔχει τελεία ἀπόλυση γιὰ νὰ δηλωθεῖ τὸ ἀτελεύτητο τοῦ κύκλου αὐτοῦ, τὸ ἀδιάλειπτο τῆς θείας λατρείας. Ὁραία, ἀλλὰ ὄχι καὶ τόσο πειστικὴ ἢ ἐρμηνεία αὐτή. Ἀφήνει τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐπινοήθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων γιὰ νὰ αἰτιολογήσει μιὰ προϋφισταμένη πράξιν, ὅπως πάρα πολὺ συχνὰ συμβαίνει σὲ παρόμοιες περιπτώσεις. Θὰ προσπαθήσουμε, ἀνατρέχοντας στὴν παράδοση, νὰ ἰδοῦμε τί ἀκριβῶς συμβαίνει.

(Συνεχίζεται)

ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟΝ: Τὰ μετὰ θάνατον καὶ τὸ Ὑπερπέραν

Τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. ΕΥΘ. Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΟΥ

Προϋπόθεσιν καὶ διακηρύξιν τῆς πεποιθήσεως τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως καὶ Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος καὶ ἐπιβιώνει, μετὰ θάνατον, καὶ πέραν τοῦ τάφου, εἰς τὸ Ὑπερπέραν, ἀποτελοῦν αἱ ἐξιλιαστήριοι μνείαι καὶ ἐπιμνημόσυνοι Δεήσεις (Προσφοραὶ Ἄσπου, Οἴνου, Ἐλαίου, Κηρίων, Θυμαμάσματος, Λειτουργία, Σαρανταλείτουργα, Τρισάγια, Μνημόσυνα, Κόλλυβα), τὰς ὁποίας οἱ ἐπιζώντες προσφέρουν, διὰ τῶν Λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ συγχωρήσεως, ἀναπαύσεως καὶ χαροποιήσεως τῶν κεκοιμημένων.

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες δεχόμενοι τὴν ἐπιβίωσιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποθανόντος ἀνθρώπου, ἐν τῷ Ἄδῃ, ἐπίστευον, μᾶς πληροφορεῖ ὁ θεῖος Ὅμηρος, ὅτι διὰ τῶν δεήσεων, θυσῶν καὶ προσφορῶν, ἦτο δυνατόν, νὰ ἐπιτύχουν, παρὰ τοῦ Θεοῦ, συγνώμην, δι' ἁμαρτήματα τῶν νεκρῶν. Τὰ Ὀρφικὰ δὲ καὶ τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια, προσέφερον ἐλπίδα ἐξιλιασεως καὶ ἀνακουφίσεως, εἰς τὰς, ἐν τῷ Ἄδῃ, ψυχὰς τῶν προαποβιώσαντων, δι' ἱεροουργῶν καὶ ἀγαθηουργῶν, εἰς τὸ ὄνομα τῶν κεκοιμημένων. Τοῦτο ἐπιβεβαίωσι καὶ ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ Σωκράτους, θεῖος Πλάτων¹.

Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ εἰς τὸ Β' Βιβλίον τῶν Μακκαβαίων, γραφὲν περὶ τὸ 135 πρὸ Χριστοῦ, πληροφορούμεθα, ὅτι ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἰερουσαλὴμ Δυναστείας τῶν Μακκαβαίων - Ἀσμοναίων, Ἰούδας (168 π.Χ.), ἐπεμφεν, ἐκ λαφύρων πολέμου, εἰς τὸν, ἐν Ἰερουσαλὴμ, Ναόν, πρὸς τέλεισιν ἐπιμνημοσύνου θυσίας, διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων τῶν, ἐν πολέμοις, πεσόντων, Ἐβραίων (2,43), δρασχίμᾶς δισχιλίας. Καὶ δὲν ὑπάρχει, κατόπιν τούτου, ἀμφιβολία, ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ Β' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἰερουσαλὴμ, ἐτελοῦντο ἐξιλιαστήριοι, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν θυσία!...

Ἡ Ποιμαντικὴ Ἐντολὴ τοῦ, ὁργανοῦ τῶν πρώτων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, «ἀπὸ Ἀντιοχείας κύκλω καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ»², Ἀποστόλου τῶν Ἑθῶν, Παύλου, ἡ γραπτῶς διατυπωθεῖσα, περὶ τὸ 65 μ.Χ., πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους καὶ Πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας ἦτο: «ποιεῖσθαι δεήσεις, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων»³.

Ἀρχήθεν, ἡ συνείδησις τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τὸ «ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων» ἡρμηνεύσεν: «ὑπὲρ ζώντων καὶ νεκρῶν». Καὶ τοῦτο, διότι, ὁ αὐτὸς οὐρανοβάμων Ἀπόστολος Παῦλος δογματίζει, ὅτι: «ὁ Χριστός, εἰς τοῦτο ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵνα καὶ ζώντων καὶ νεκρῶν κυριεύσῃ»⁴.

Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἐμφανισθεὶς, μετὰ τὴν Ἀνάστασίν Του, εἰς τοὺς Μαθητὰς Του, τοὺς διεβεβαίωσεν: «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία, ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς»⁵.

Ἀποτελεῖ Δόγμα Πίστεώς μας, ὅτι ὅλη ἡ ἐξουσία καὶ αἱ Χάριτες καὶ Δωρεαὶ τοῦ Χριστοῦ μετεβιβάσθησαν εἰς τὴν ἡν ἵδρυσεν Μίαν Ἀγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν Αὐτοῦ, ἥτις εἶναι «ὁ, παρατεινόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας, Χριστός» (Μέγας Ἀθανάσιος).

Ἡ ταμιούχος τῆς Θείας Χάριτος, καὶ συγχρόνως τὸ ὄργανον, ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ Ἔργου τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία, φιλοστόργως μεριμνᾷ περὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας ἐνὸς ἐκάστου τῶν πιστῶν, διὰ τὴν ὁδήγησιν τῶν

ὁποίων, εἰς τὴν Αἰώνιον Ζωὴν, φροντίζει καὶ δέεται νυχθημερόν, ὑπὲρ τῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων.

Βεβαίως δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ ἡ ἐρευνά μας, περὶ τοῦ πότε ἀκριβῶς ἔχομεν μαρτυρούμενα τὰ Ψυχосάββατα καὶ Μνημόσυνα, μετὰ Κολλύβων. Μᾶς πληροφοροῦν, ὁμως, οἱ προοίμιατοι, Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι, Συγγραφεῖς: Τερτυλλιανὸς (160-245), Κυπριανὸς Καρχηδόνης (200-258), Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (329-390), Κύριλλος ὁ Καθηγητὴς καὶ Ἐπίσκοπος Ἰερουσαλὴμων (313-386), Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (338-407) καθὼς καὶ τὰ Βιβλία Διουσκίου τοῦ Ἀρειοπαγίτου (πέμπτος αἰών), τὴν διενέγγειαν, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, τῶν ἐπιμνημοσύνων Τελετῶν, Λειτουργῶν, Προσφορῶν καὶ Δεήσεων⁶.

Ἐπιβεβαιοῦν τὰς ἱκετηρίους δεήσεις, ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, αἱ ἀρχαιότατοι Θεῖαι Λειτουργίαι. Ἐπιβεβαιοῦν ταύτας καὶ αἱ ἀρχαιότατοι ἐπιγραφαὶ παλαιοχριστιανικῶν τάφων, ἐν ταῖς ὁποίαις, οἱ κεκοιμημένοι ἐπικαλοῦνται, ὑπὲρ ἑαυτῶν, τὰς δεήσεις τῶν ἐπιζώντων.

Ὁ Ἅγιος Κύριλλος, Καθηγητὴς καὶ Ἐπίσκοπος Ἰερουσαλὴμων (313-386), ἐκπροσωπῶν τὸ πρὸ τοῦ 300 μ.Χ. καθεστὸς τῆς Δογματικῆς Διδασκαλίας καὶ τῆς Λατρείας τῆς Ἰερουσαλὴμίδος Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, μᾶς πληροφοροεῖ, ὅτι ὁσάκις ἡ Ἐκκλησία τελῆ τὴν Θ. Λειτουργίαν, προσφέρει τὴν ἀνάμακτον Θυσίαν, ἥτοι τὴν Ἰλαστήριον Θυσίαν τῆς Θ. Εὐχαριστίας, «ὑπὲρ τῶν, ἐν πίστει, ἀπελθόντων», «μεγίστην ὄνησιν (ὠφέλειαν) πιστεύει ἔθεσθαι ταῖς ψυχαῖς, ὑπὲρ ὧν ἡ δεήσις ἀναφέρεται τῆς ἀγίας καὶ φρικωδεστάτης Θυσίας»⁷.

Τὴν φιλόπρωτον αὐτὴν ἐλπίδα τῆς διὰ τῶν ἐξιλιαστηρίων ἐπιμνημοσύνων Λειτουργῶν καὶ Δεήσεων, ἦν παρεῖχεν ἡ Μία ἀδιαίρετος Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ἡ Μία Ἀγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, εἰς τε τὰ ζῶντα καὶ τὰ κεκοιμημένα τέκνα Αὐτῆς, ἐστέρησεν, ἀπὸ τῶν ταρακτώρων πιστῶν τῆς ἡ Δυτικῆ τοῦ Πάπα Ἐκκλησίας, καινοτομήσασα τὴν καινοτομίαν περὶ τοῦ Καθατηρίου Πυρὸς (Πουργατόριον) ἢ περὶ Μέσης Καταστάσεως τῶν ψυχῶν τῶν προαποβιώσαντων Χριστιανῶν, κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα. Ἀπεμακρύνθη, δηλονότι, τελείως ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ τοῦ Βατικανοῦ Ἐκκλησία, ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Πατέρας τῶν πρώτων ἑξ αἰώνων, ὅτι, οἱ ἐπιζώντες πιστοί, μὲ τὰς ἐξιλιαστηρίους Λειτουργίας καὶ τὰς δεήσεις τῶν, καὶ τὰ «ψυχικά», ἥτοι τὰς φιλαλλήλους πράξεις καὶ ποιήσεις δωρεὰς καὶ ἐλεημοσύνας τῶν, δύνανται νὰ βοηθοῦν καὶ νὰ ἀνακουφίσουν τὰς ὑποδίκους («κρινόμενας») ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων τῶν. Οὕτω, οἱ ἀρχαῖοι τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες ἐδίδασκον, ὅτι ἐξακολουθεῖ σχέσις, «ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι», μεταξὺ τῶν ψυχῶν τῶν κεκοιμημένων καὶ τῶν, ἐπὶ γῆς, ἐπιζώντων, οἵτινες, μὲ τὰς ἐπιμνημοσύνας Λειτουργίας, τὰς νυχθημέρους δεήσεις καὶ τὰς ἀξιωμασίους πράξεις ἀγάπης τῶν, καὶ τὰ ὑποδίκους ψυχὰς, τῶν προαποβιώσαντων προσφιλῶν τῶν, βοηθοῦν, ἐξασφαλίζοντες, κατὰ Κύριλλον Ἰερουσαλὴμων (313-386) καὶ, κατὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον (338-407), πρὸς τῆς Τελικῆς Κρίσεως, «ὄνησιν», ἥτοι ὠφέλειαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τῶν, ἐν στοργῇ καὶ πόμφῃ ψυχῆς, καὶ εὐλαβεῖ καταναύξει, μεριμνῶντων, ὑπὲρ τῶν ὑποδίκων

κεκοιμημένων των ωφέλουσιν διότι φέρουν αυτούς, πλησιέστερον, εις τὸν Θεόν, εις τὴν μελέτην τοῦ Θανάτου, τοῦ Ὑπερέραν καὶ τῆς Αἰωνιότητος, παρορμῶντες αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν, φρόνιμον βίον, καὶ ἐξάσκησιν φιλαδέλφων ἔργων εὐποΐας, μετὰ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἀγάπη «καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν»⁹.

Βάσιν τῆς μερίμνης καὶ φροντίδος τῶν ζώντων, ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, ἀποτελεῖ ἡ ἀμετακίνητος πεποίθησις, ὅτι τὸσον τῶν ζώντων, ὅσον καὶ τῶν κεκοιμημένων αἱ ψυχαὶ εὐρίσκονται «ἐν χειρὶ Θεοῦ»¹⁰ καὶ ἐξαρτῶνται, ἀπὸ τὸ ἀνεξιχνίαστον ἄπειρον Ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὸν Ὅποιον ἡ Ἐκκλησία ἐκλιπαρεῖ νυκθήμερόν, ὑπὲρ αὐτῶν, κατὰ τὸν Ἅγιον Ἱερομάρτυρα Ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας, τὸν Θεοφόρον Ἰγνάτιον¹¹. Ὁ συλλογισμὸς οὗτος ἐνωρίτατα ἐβασίσθη εἰς τὴν συνταρακτικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Εἰς τοῦτο γὰρ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ»¹²...

Εἰς τὴν ἀνυπολόγηστον δύναμιν τοῦ μνημονεύματος, κατὰ τὴν τέλεισιν τῆς φρικτῆς Θείας Ἱερουργίας, καθ' ἣν, ἐπὶ τοῦ ἱερωτάτου Θυσιαστηρίου καὶ ἐν τῷ πνευματεμόρφῳ Ἁγίῳ Ποτηρίῳ ἀχνίζει τὸ θυσιαζόμενον Λυτρωτικὸν καὶ Καθαριστικὸν Αἷμα τοῦ «Ἐσφαγμένου Ἀρνίου»¹³, τοῦ «Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»¹⁴, ὑπολογίζει πολὺ ὁ Μ. Ἀθανάσιος (293-373): «...μνημόνευε ἡμῶν τῷ Κυρίῳ»¹⁵ καὶ «ἵνα... λειτουργῶν, ἐν ταῖς Ἐκκλησιαῖς μνημονεύσῃς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν»¹⁶.

Μετὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀρχαίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων, ὁ Μ. Ἀθανάσιος φέρεται ὑποστηρίζων τὸ θεϊκὸν τῆς βοηθείας τῶν κεκοιμημένων, ἐκ τῆς μνημονεύσεως αὐτῶν, κατὰ τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν: «Εἰ μὴ εὐεργεσίας μετεῖχον, αἱ τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχαί, ἐκ τούτου, οὐκ ἂν, ἐν τῇ Προσομιδίῃ, ἐμνημονεύοντο»¹⁷. Ἐπιβεβαίωσι, ὡς ἰσχύουσαν, πρὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰῶνος, τὴν μνημόνευσιν τῶν κεκοιμημένων, κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν, ὁ Ἅγ. Κύριλλος, Κατηχητὴς καὶ Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων (313-386): «Εἶτα μνημονεύομεν καὶ τῶν κεκοιμημένων»¹⁸, «μεγίστην ὄνησιν (ὠφέλειαν), πιστεύοντες ἔσσεσθαι ταῖς ψυχαῖς, ὑπὲρ ὧν ἡ δέησις ἀναφέρεται τῆς, ἁγίας καὶ φρικτωδεστάτης, προκειμένης Θυσίας»¹⁹.

Ἐπιβεβαίωσιν τὴν Δογματικὴν ταύτην Πίστιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ θεωρῶν αὐτὴν Ἀποστολικήν, ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (338-407), ἀποφαίνεται, διὰ τὴν θετικὴν ὠφέλειαν, «ὄνησιν», τῶν μνημοσύνων τῶν κεκοιμημένων, κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν: «Οὐκ εἰκὴ ταῦτα ἐνομοθετήθη, ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, τό, ἐπὶ τῶν φρικτῶν μυστηρίων, μνήμην γίνεσθαι τῶν ἀπελθόντων»²⁰. Πρὸ ὀκτακοσίων ἐτῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Εὐβοεὺς Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Θεοφύλακτος (1163-1226), ἐρημνεύων τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ἱ. Λουκᾶ, εἰς τὸ χωρίον αὐτοῦ «Φοβήθητε τὸν, μετὰ τὸ ἀποκτείναι, ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν, εἰς τὴν γένναν» καὶ λέγων ὑμῖν τοῦτον φοβήθητε» (12,5) ἐξηγεῖ, ἐφαρμοζῶν τὰς περὶ τῆς τύχης τῶν κεκοιμημένων, μετὰ θάνατον, τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας: «Διότι δὲν βάνονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ, ὅπου ἀποθνήσκουν, εἰς τὴν Κόλασιν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Θεοῦ στέκει τοῦτο: καὶ, εἰς τόσον, ὅτι, ἂν θέλῃ, δύναται καὶ νὰ τοὺς συγχωρήσῃ. Τοῦτο δὲ λέγω, διὰ τὰς προσφορὰς, καὶ τὰς ἐλεημοσύνας, ὅπου γίνονται, διὰ τοὺς ἀποθαμμένους, αἱ ὁποῖα, μεγάλῃν ὠφέλειαν κάμνουν, εἰς ἐκεῖνους, ὅπου νὰ ἀποθάνουν εἰς ἁμαρτίας βαρεῖας. Τὸ δὲ λοιπόν, μετὰ τὸν

θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, δὲν τὸν βάνει, ἐξ ἀποφάσεως, παρευθεῖς εἰς κόλασιν. Ἀλλὰ ἐξουσίαν ἔχει νὰ τὸν βάλῃ. Τὸ λοιπόν, ἂς μὴ παύομεν ἡμεῖς σπουδάζοντες, μετὰ ἐλεημοσύνης, καὶ διὰ πρεσβειῶν Ἁγίων, νὰ ἡμερώσομεν, καὶ νὰ καταπραῖνωμεν τὸν ἐξουσίαν ἔχοντα Θεόν, ὅπου ἔχει ἐξουσίαν νὰ κολάσῃ. Ὅμως, δὲν κολάζει πάντοτε, κατὰ τὴν ἐξουσίαν Του, ἀλλὰ δύναται καὶ νὰ συγχωρήσῃ... Εἰς ταῦτα, ἐρχεται θετικὸς ἐπεξηγητὴς ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μητροφάνης Κριτόπουλος ὁ Μακεδῶν²¹.

Ὁ δὲ Πέτρος Μογίλας, Μητροπολίτης Κιέβου, ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ὁμολογίᾳ του, τῇ ὑπὸ τοῦ Οἰκομενικοῦ Πατριαρχείου δημοσιευθεῖσῃ (1680), προσθέτει: «Ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, λοιπόν, τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ τοῦ Ἐρημνευτοῦ ταύτης Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Θεοφύλακτου, συμπεραίνομεν, πῶς πρέπει, πάντως, νὰ παρακαλοῦμεν, διὰ τοὺς κεκοιμημένους, καὶ νὰ προσφέρωμεν Θυσίας ἀναμάρτους, δίδοντες ἐλεημοσύνας, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δὲν ἠμποροῦν τὰ τοιαῦτα νὰ κάμουν διὰ τοὺς ἐνατούς των»²².

Οἱ ἄθεοι καὶ χωρὶς Χριστοῦ καὶ μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας Φιλόσοφοι καὶ Λογοτέχναι, δὲν κατορθώνουν νὰ προσανατολίσουν τὸν ταλαίπωρον θνητὸν καὶ ἀγγχόμενον ἄνθρωπον, εἰς ὑπερκοσμίους ὀρίζοντας, διὰ νὰ ἄρουν τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν τραγικότητα τῆς ἐπιγείου ζωῆς, τὴν ὁποῖαν αἰφνιδίως διακόπτει ὁ Θάνατος.

Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ τὴν ἐλπίδα τῆς, μετὰ θάνατον, ζωῆς, τὴν ὁποῖαν δίδει, εἰς τὸν πιστὸν Χριστιανόν, ἡ Μία Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ποῦ εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Θεάνθρωπος «Χριστός, ὁ παρεκτεινόμενος, εἰς τοὺς αἰῶνας» (Μ. Ἀθανάσιος).

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς Μήτηρ τῆς ζωῆς καὶ Κιβωτὸς τῆς Σωτηρίας, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν γοερῶν θρήνων τῶν κηδειῶν, τῶν ἀπροσοδοκῆτων κατὰ τὸν νόμον θανατηφόρων νόσων, τῶν δολοφονιῶν καὶ ἀτυχημάτων, τῶν ἐγγληματικῶν βομβαρδισμῶν, τῶν γενοκτονιῶν καὶ τῶν θεομηνιῶν, λιμῶν, λοιμῶν, σεισμῶν, καταποντισμῶν, πυρκαϊῶν καὶ λοιπῶν ἀναριθμητῶν θεομηνιῶν, τῶν παρόντων, μεταπωτικῶν καὶ φθαρτῶν κόσμων, καὶ ἐνώπιον τῆς διαλύσεως καὶ δυσωδίας τῶν σκοληκοβριθῶν τάφων, ὀρθῶν τὸ φαιετὸν καὶ ἄσβεστον αἰώνιον Χριστοδίδακτον Δόγμα καὶ ὀρόσημόν της: «Προσοδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν», «καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος Αἰῶνος». Μετὰ τὸ ὅποιον, στερεῶναι τὴν πτωχὴν τοῦ ἀνθρώπου καρδίαν, εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἥτις δὲν ἐκμηδενίζεται, δὲν ἀπόλλυται, δὲν καταπίνεται, ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν, ἀλλ' ἐπιβιώνει, καὶ μετὰ θάνατον, καὶ πέραν τοῦ τάφου, εἰς τὸ Ὑπερέραν, χάρις εἰς τὴν θεοειδῆ, «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ»²³, ἀφθαρτον καὶ ἀθάνατον καὶ ἐσυνειδήτων τοῦ ἀνθρώπου ψυχῆν, «ὑπὲρ ἧς Χριστὸς ἀπέθανεν»²⁴.

Μόνῃ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, δίδει «ἐλπίδα ἀναστάσεως νεκρῶν»²⁵ καὶ ζωῆς, μετὰ θάνατον, αἰωνίου. Ἐνῶ πάντες ὁμοῦ οἱ ἄθεοι καὶ χωρὶς Χριστοῦ Φιλόσοφοι καὶ Συγγραφεῖς, δὲν ἐπιτυγχάνουν νὰ δώσουν, εἰς τὸν, μετὰ τὴν ζωὴν καὶ θάνατον, ἀγγχόμενον ταλαίπωρον θνητόν, οὔτε ἀμυδρὰς ἀναλαμπῆς ἐλπίδα. Ἡ ἀμφιβολία καὶ ἀσάφεια τῆς ἀγνωσίας τοῦ καταθλιπτικοῦ σκεπτικισμοῦ των, μόνον ἐρέβη σκότους καὶ ἄβυσσον ἀπελπισίας, δημιουργοῦν, εἰς αὐτοὺς, ποῦ τοὺς ἀκούουν, ἢ τοὺς μελετοῦν.

Ἀπανθρώπως καὶ σαδιστικῶς, οἱ ἄθεοι, οἱ χωρὶς Χριστοῦ καὶ, ἔξω τῆς Ἐκκλησίας, διανοηταί, τρέμοντες τὴν Ἠθικὴν Κρίσιν, «ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα»²⁶, εἰ-

πτουν εις τὸν τάρταρον τῆς ἀπιστίας καὶ ἀπελπισίας τὸν προβληματιζόμενον ἄνθρωπον, ὅστις ἀπεγνωσμένος, ἀπλώνει τὰς χεῖράς του, ἐν τῷ πνιγμῷ τῆς ἀδιαφορίστου ἀμφιβολίας, νὰ ἐναγκαλισθῇ τὸν Θεὸν «τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός»²⁷, νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν νοσταλγίαν τοῦ «ἀπολεσθέντος παραδείσου»...

Ἀποδεικνύονται τελικῶς, οἱ ἄθεοι διανοηταί, οἱ χωρὶς Χριστὸν καὶ ἔξω τῆς Ἐκκλησίας γλαφυροὶ λογοκόποι, συγγραφεῖς, ἰατροί, ἀντιπαθούντες τὸν, ἐπιτυχόντα τὴν ὁδὸν τῆς θεραπείας του, ἀσθενῆ, καὶ σαρκάζοντες καί, ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπιθανατίου κλίνης, τὸν ἐκλιπαροῦντα, διὰ τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν, τῆς ὑστάτης Μεταλήψεως τοῦ ψυχοσωτηρίου Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ποῦ φιλανθρώπως καὶ θεοπνεύτως προσφέρει, ὡς τελευταῖον ἐφόδιον, «εἰς ἀφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν τὴν Αἰώνιον», ἡ Ἁγία Μήτηρ Ἐκκλησία.

Τὴν πεποιθήσιν των εἰς τὴν ἐπιβίωσιν τῶν ψυχῶν, μετὰ θάνατον, ἀπέδειξαν οἱ σεμνοὶ καὶ εὐσεβεῖς ἡμῶν Πρόγονοι, καθὼς καὶ τὴν πίστιν των εἰς τὴν θεϊκὴν βοήθειαν τῶν ἐξιλαστηρίων ἐπιμνημοσύνων λειτουργιῶν καὶ δεήσεων, φροντίσαντες ἐγκαίρως νὰ κληροδοτήσουν, εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν των, τὴν Ἐνοριακὴν των Ἐκκλησίαν, ἢ τὸ Σχολεῖόν των, χρήματα καὶ κτήματα, εἰς «αἰώνιον μνημόσυνον», οὐδέποτε δὲ εἰς αὐτοχειροτονήτους φαρισαίους, πολυτελῶς, ἐν τῷ κόσμῳ καὶ μετὰ κινητῆς τηλεφωνίας κωλοφοροῦντας, καὶ διεκδικούντας, δι' ἑαυτούς, μετὰ ἐωσφορικῆς οἰήσεως, τὸν ρόλον τοῦ «λαοσωτήρος», ἐν τῇ πραγματικότητι ἀπατεῶνες, δεσπόζοντες, μεταξὺ χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ ἀπλοϊκῶν καὶ εὐπίστων ἀνθρωπαρίων, κατὰ τρόπον ἀξιοποιῶν, ρασπουτινικόν!...

Ἡ πεποιθήσις εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν, μετὰ θάνατον, ἐπιβίωσιν αὐτῆς, ἐπιδρᾶ εὐεργετικώτατα, ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, διότι, μερμινῶντες, διὰ καλὴν ὑστεροφημίαν, καὶ ἐπεικὴ κρίσιν, πρὸ τοῦ «φοβεροῦ Βήματος τοῦ Χριστοῦ», Ὅστις θὰ εἶναι ἀνίλεως εἰς τοὺς «μὴ ποιήσαντας ἔλεος» καὶ τὸν βίον των φροντίζον, νὰ διορθῶνουν καὶ βελτιῶνουν, καὶ κοινωφελῆ ἔργα ἰδρῶν, ὡς βροῦσαι καὶ γέφυραι, πτωχοκομεία, γηροκομεία καὶ νοσοκομεία καὶ ποικιλώνυμα ἕτερα εὐαγῆ ἰδρύματα, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν πάντοτε τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐνοριακῶν του ὀργάνων. Οὕτω δέ, ἠθικοπνευματικῶς καὶ κοινωφελῶς, θετικῶς ὠφελεῖται τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ προάγεται ὁ Χριστιανικὸς Ἀλτροῦϊσμός καὶ τῆς Πατριδὸς ὁ Πολιτισμός.

Ἡ πεποιθήσις, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατος καὶ ὠφελεῖται, ἐκ τῶν λειτουργιῶν, δεήσεων καὶ ἐλεημοσυνῶν, ὑπὲρ αὐτῆς, συγκεντρώνει εἰς τὰ Κοιμητήρια πλῆθος πιστῶν, ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως, προσευχομένων, ἐπὶ τῶν τάφων τῶν προσφιλῶν κεκοιμημένων, ὑπὲρ ὧν καὶ σημαντικὰς ἐπιτελοῦν δωρεὰς, διὰ τὴν συγχώρησιν καὶ ἀνάπαυσιν αὐτῶν.

Εἶναι ἀξίον νὰ σημειωθεῖ, ὅτι Καθηγητῆς Μαθηματικῶν, πρόσφυξ, ἐκ τῆς τέως Σοβιετικῆς Ρωσίας σπουδάσας συστηματικῶς τὴν ἐβραϊοσταλινικὴν Ἀθεΐαν, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς κόλπους τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ὠμολόγει, ὅτι, ἐν Ρωσίᾳ, τὸν καιρὸν ποῦ ἡ λειτουργία τῶν Χριστιανικῶν Ναῶν ἦτο ἀπηγορευμένη καὶ εἶχον χάσει καὶ τὰ Ἐορτολόγια καὶ τὰ Πασχάλια των, αἱ Χριστιαναὶ Μητέρες εἰδοποιοῦντο, κατὰ τρόπον συγχι-

νητικόν, δι' ὄνειρων. Ἐγγίζοντος τοῦ Σαββάτου τῶν ψυχῶν, δηλαδή, παρήλαυνον ἅπαντες οἱ κεκοιμημένοι, ἐκλιπαροῦντες, ὑπὲρ συγχωρήσεως καὶ ἀναπαύσεώς των, τὰς καθιερωμένας, ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιμνημοσύνης Λειτουργίας καὶ Δεήσεις καὶ τὰ ἱερὰ συγχωρητικὰ Κόλλυβα, τὰ Χριστοδίδακτα ταῦτα σύμβολα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ ἐπιβιώσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰς τὸ Ὑπερέραν²⁸.

Οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν δέχεται νὰ μείνῃ, ἔξω τῶν ἐπιμνημοσύνων καὶ ἐξιλαστηρίων Λειτουργιῶν, μὲ τὴν συγκλονιστικὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ «καθαρίζει ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας»²⁹. Καὶ ὅλοι ἐπιθυμοῦμεν νὰ τελεσθῶν, καὶ εἰς ἓνα ἕκαστον ἡμῶν, τὰ φιλόστοιχα τῆς Ἐκκλησίας μυστηριοειδῆ τελετουργήματα, διότι ἐκάστη ψυχὴ εἶναι, εἰς τὸ βάθος τῆς τελετουργικῆς καὶ διψᾷ τὴν Χάριν καὶ τὴν ἐξιλέωσιν τοῦ Ἁγίου Θεοῦ καὶ τοῦ κοινού, φιλανθρώπου, Πατρὸς Παντοκράτορος, Κριτοῦ, ἀλλὰ καὶ Σωτῆρος Θεοῦ, εἰς χεῖρας τοῦ Ὁποίου, ἐν τελευταίᾳ λέξει, εὐρίσκεται ἡ τύχη μας καὶ τὸ αἰώνιον Μέλλον μας. Τὴν πεποίθησιν ταύτην ἐκφράζει καὶ τὸ πανάρχαιον τῆς Ἀγιοπάτης ἡμῶν Ὁρθοδόξου Πίστεως καὶ Ἐκκλησίας, Ἀπολυτίκιον τοῦ Ψυχοσαββάτου: «Ὁ βάθει σοφίας φιλανθρώπως τὰ πάντα οἰκονομών, καὶ τὸ συμφέρον πᾶσιν ἀπονέμων, μόνε Δημιουργέ, ἀνάπαυσον, Κύριε, τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου. Ἐν Σοὶ γὰρ τὴν ἐλπίδα ἀνέθεντο, τῷ Ποιητῇ καὶ Πλάστῃ καὶ Θεῷ ἡμῶν». Ἀμήν.

1. Ἰλιάδ. 1.497
2. Πολιτεία, Β' 364 Β ἐξ.
3. Ρωμ. 15,19.
4. Α' Τιμ. 2,1.
5. Ρωμ. 14,9.
6. Ματθ. 28,19.
7. Χρυσόστομος, Εἰς Ψαλμ. 10,1 Ὁμιλ. 1. 1 PG 55,149 καὶ 55,635.
8. Κατήχ. Μυσταγ. 5,9.
9. Ἰακ. 5,20.
10. Σοφ. Σολ. 3,1.
11. 24-112. - Μαγν. XIV, 1.
12. Ρωμ. 14,9 - Κυρίλλ. Ἱεροσ. Κατήχ. 15,26.
13. Ἀποκάλ. 5,6,12 - 13,8.
14. Ἰω. 1,29, Α' Ἰω. 3,5.
15. Ἐπιστολή, Πρὸς Ἀδέλφους 8PG 26, 1084B.
16. Ἐπιστολή Δρακοντίω 7PG 25,532A.
17. PG 28,617 - Πρὸβλ: Εὐσέβιον (260-340), Εὐαγγελ. Πρὸπ. Προοίμ. 2PG 21,93B - Εὐθάλιον Διάκονον († 458), Εἰς τὰ Καθολ. Ἐπιστ. PG 85,672B καί: Μ. Λέοντα Ρώμης (440-461) Ἐπιστολή 23PL 54,734B.
18. Κατήχ. Μυσταγ. 5,9.
19. Ἐνθ. ἀνωτ.
20. Ὁμιλ. 3,4, Εἰς Φίλιπ. PG 62,197 ἐξ.
21. Βεροιεὺς (1643), «Ὁμολογία Πίστεως», Ἰω. Καρμίρη, Ἐνθ. κατωτ. σελ. 555-556.
22. Ἀπόκρισις εἰς ἔξδ' καὶ ξε' Ἐρωτήσεις, ἐν Ἰ. Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθ. Καθ. Ἐκκλησίας, Β' Ἀθήναι 1960 σ. 621-623.
23. Γεν. 1,26-27.
24. Α' Κορ. 8,11.
25. Α' Θεσσ. 4,13.
26. Ἰω. 3,10.
27. Ἀριθμ. 27,16. Ἱερεμ. 39,27. Βήλ. 5.
28. Ἰω. 12,24.
29. Α' Ἰω. 1,7.

Ποιμαντική πολλαπλών διαδρομών

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Θεός, Ἄνθρωπος, Κόσμος

Ἄν ἡ Ποιμαντική χαρακτηρίζεται ὡς «τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν» εἶναι γιὰ αὐτὸ «τὸ πολυτροπώτατον ζῶον καὶ ποικιλώτατον», τὸν ἄνθρωπο (Γρηγόριος ὁ Θεολόγος), προσπαθεῖ νὰ τὸν ἐντάξει ἢ καλλίτερα νὰ τὸν συντάξει καὶ συνάξει στὴν μοναδικὴ συνάξει προσώπων καὶ καταστάσεων πού ἀποτελεῖ ἡ Ἐκκλησία, στὴ μοναδικὴ Ποίμνη ὑπὸ τὸν ἕνα Ποιμένα. Ἐπιχειρεῖ μὲ ποικίλους καὶ πολλοὺς τρόπους χαράσσοντας πολλαπλοὺς δρόμους νὰ προσεγγίσει τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ τοῦ ὑποδείξει τὴ μίαν καὶ μοναδικὴ Ὁδὸν, πού ἂν τὴν ἀκολουθήσει θὰ μπορέσει νὰ ζήσει ἀληθινὰ καὶ νὰ βρεῖ τὴν ὀρθὴ σχέση μετὰ τὸν ἑαυτὸν, τὸν ἄλλο ἄνθρωπο μεμονωμένα, τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡς ὁμάδες καὶ κοινωνία στὴ στενότερη καὶ εὐρύτερη ἔννοια, τὴ φύση καὶ τὸν κόσμον, τὸν Ἄλλο μὲ κεφαλαῖο ἄλφα, στὴν κοινωνία Του ὡς τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ποιμαντικὴ εἴτε ὡς ἐπιστήμη εἴτε ὡς τέχνη διαποιμάνσεως προσφέρει τὶς ὑπηρεσίες της στὸν συγκεκριμένο ἄνθρωπο, ὥστε νὰ τὸν βοηθήσει ἐνῶ θὰ μένει κεντρομόλα προσανατολισμένος στὸν βαθύτερο ἑαυτὸν, νὰ μπορεῖ κεντρόφυγα νὰ ξεφύγει — ὑπερβαίνοντας τὸ ἀτομικὸ του ἐγὼ καὶ γινόμενος πρόσωπο — πρὸς τὸν ἄλλο, τοὺς ἄλλους, τὸν ὅλον Ἄλλο. Τότε ὁ ἐγὼ-κεντριζμός του δὲν εἶναι ἕνα τέρας ἀλλὰ μίαν ἀφετηρία. Τὸ πέρασμα ἀπὸ αὐτὸν εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀπαιτούμενη στροφὴ ἢ στροφές πού χρειάζονται γιὰ τὴν κίνησή μας πρὸς τοὺς ἄλλους.

Τὸ Ἐγὼ ὡς συμπλέκτης

Εἶναι φορὸς πού αισθάνομαι ὅτι τὸ Ἐγὼ μας λειτουργεῖ ὡς συμπλέκτης πού πρέπει νὰ ἐνεργοποιηθεῖ ὥστε νὰ καταστήσει ἐλεύθερη τὴν κίνηση χωρὶς ἐμπόδια, πρὸς ὅποιαδήποτε κατεύθυνση ἢ ταχύτητα θελήσουμε νὰ προσανατολίσουμε τὸ ὄχημα. Ἔτσι λοιπόν, τὸ Ἐγὼ ὡς συμπλέκτης ἀποτελεῖ ὄργανο-κλειδί γιὰ νὰ κινήθοῦμε, γιὰτὶ ἀλλιῶς κινδυνεύομε νὰ παραμείνουμε πάντα νεκροὶ καὶ ἀκί-

νητοι... Τὸ «νεκρὸ σημεῖο» («point mort»), ὡς γνωστόν, δὲν εὐνοεῖ καμία κίνηση. Ὁ συμπλέκτης ἄλλωστε ἀποκομμένος καὶ ἀπομονωμένος ἀπὸ τοὺς ἄλλους συντελεστὲς κίνησης εἶναι κι αὐτὸς ἄχρηστος. Παραμένουν ἀντικρουστά, τὸ Ἐγὼ, δηλαδή καὶ οἱ ἄλλοι, ἀδρανικοποιημένοι.

Τί σύμπτωση ἀλήθεια, πού αὐτὸ τὸ καὶ στὴ γραμματικὴ ὀνομάζεται συμπλεκτικὸς σύνδεσμος. Στὴν περίπτωσή μας ὁμως δὲν λειτουργεῖ μόνο «γραμματικὰ» ἀλλὰ καὶ «πνευματικὰ» (γράμμα-πνεῦμα). Συμπλέκει τὶς σχέσεις τοῦ Ἐγὼ στὴν διαπλοκότητά τους καὶ στὴν ἀμοιβαιότητά τους. Τὸ σχῆμα ἐγὼ καὶ ὁ ἑαυτὸς μου, ἐγὼ καὶ ὁ ἄλλος, ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι, ἐγὼ καὶ ἡ φύση-κόσμος, ἐγὼ καὶ ὁ Ἄλλος — ἀλλὰ καὶ οἱ δρόμοι (ἐγὼ καὶ ἡ μέθοδος) πού καθιστοῦν αὐτὲς τὶς σχέσεις δυνατὲς — δὲν λειτουργεῖ παρατακτικὰ ἢ ἀντιθετικὰ ἢ ἔξω ἀπὸ μένα, ἀλλὰ ἐνωτικὰ-συμπλεκτικὰ.

Ὁ ποιητὴς καταφέρει μὲ τὸ στίχο του καὶ τὴ μεστὴ εἰκόνα μὲ τὴν ὁποία μᾶς προικίζει νὰ διαζωγραφίσει τὸ ὄνειρο τῆς Ποιμαντικῆς.

«Βλέπεις, εἶπε, εἶναι οἱ Ἄλλοι
καὶ δὲ γίνεται Αὐτοὶ χωρὶς Ἐσένα
καὶ δὲν γίνεται μ' Αὐτοὺς χωρὶς, Ἐσὺ

.....»
(Ὀδυσσεὺς Ἐλύτης).

Τότε δὲ χάνεσαι Ἐσύ· κι Ἐσὺ ὅπως σὲ ἀντιπροσωπεύουν οἱ ἄλλοι ἔτσι καὶ τοὺς ἐκ-προσωπεῖς.

«Ἦμασταν ὅλοι μαζί,
μὰ θαρρεῖς πὼς αὐτὸς ἦταν ὅλοι»

(Μανόλης Ἀναγνωστάκης).

Ἐδῶ, σίγουρα, ἡ ποίηση φελλίζει αὐτὸ πού μίαν Ὁρθόδοξη Ἀνθρωπολογία, ἰδιαίτερα στὴν ποιμαντικὴ της διάσταση, προβάλλει ὡς ἀπαραίτητο θεμέλιο γιὰ τὴν οἰκοδόμηση ὀρθῶν σχέσεων μετὰ τὸν σύμπαντα κόσμον*.

Ποιμαντικὴ προσέγγιση καὶ ἀποτελέσματα

Αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς σχέσεις προσπάθησα στὴν ἀρθρογραφία τῶν τελευταίων τριάντα μηνῶν ἀπὸ τὶς φιλόξενες στήλες τοῦ «Ἐφημερίου» νὰ προσεγγί-

γίσω ποιμαντικά και να προσφέρω ως «παντοπόρος άπορος» (Σοφοκλής, *Άντιγόνη*) κάποια περάσματα (πόρους) στις άπορίες και κάποιες διεξόδους στα ά-διέξοδα της εποχής μας. Αυτό άκριβώς είναι και το χρέος της Ποιμαντικής Θεολογίας σήμερα, να βγάζει (εκβάλλει) σαν πλούσιος οικοδεσπότης από το θησαυροφυλάκιό του καινούριους και παλιούς θησαυρούς (πρβλ. Ματθαίου ιγ' 52) για να διακονήσει τις ανάγκες των φιλοξενουμένων του. Το ίδιο ρήμα μάς υποβάλλει την εικόνα του ποταμού που εκβάλλει στην άπεραντη θάλασσα τα πολλά ύδατα που συγκέντρωσε ή παρέσυρε στη διάβασή του μέσα από ποικίλες πηγές και τοπία.

Είναι άλήθεια, ότι, αν θελήσουμε να κατανείμουμε στις *ένότητες* που ήδη υπαινιχτήκαμε πιό πάνω τα άρθρα μας αυτά, θα δυσκολευόμαστε να βρούμε μία άσστηρή κατηγοριοποίησή τους. Κανένα άρθρο δεν διαχωρίζεται κατ' άπόλυτο τρόπο από το άλλο. Οί σχέσεις εμπλέκονται στην πολλαπλότητά τους. Τα συνδέει όποσδήποτε ή *ποιμαντική προσέγγιση* των θεμάτων που είναι ή «ειδοποιός ένότητά» τους. Αυτό τους δίνει την ιδιότητα των συγκοινωνούντων δοχείων που επικοινωνούν το ένα με το άλλο.

Παράλληλα όμως το άντικείμενό τους και ή σχέση του Έγώ με αυτό προσδίδει το «είδικό βάρος» και την «οπτική γωνία» υπό την όποία θεώμεθα τη σχέση αυτή. Έτσι, παρό τή φαινομενική δυσκολία, καθίσταται τελικά έφικτη ή κατανομή τους, έπειδή άκριβώς ύπάρχει ό καμβάς πάνω στον όποίο άποτυπώνεται το διάγραμμα ένδς *Έγχειριδίου Ποιμαντικής Θεολογίας*, που οί επί μέρους ένότητες καταγράφονται κατά καιρούς στο περιοδικό, του όποιου την φιλοξενία άναγνωρίζουμε με εύγνωμοσύνη.

Η μακρά ένασχόλησή μας με την ποιμαντική έπικαιρότητα μάς ύποχρεώνει σε μία συνεχή έργηγορη για να ξεχωρίζουμε με τή βοήθεια του Θεού τα σπουδαία από τα άσήμαντα και να συγκρατούμε τα άξια προσοχής από τα έφήμερα που παρέρχονται. Άν ή έπικαιρότητα λειτουργεί καταλυτικά στη συγγραφή των άρθρων, έν τούτοις «θύμησες παλιές, άνεξίτηλες στο είκονοστάσι τής μνήμης» παίζουν ένα σημαντικό ρόλο.

Τό άποτέλεσμα: Έχεις τή συναίσθηση ότι μέσα στα γραπτά σου «ύποθηκεύεις» τό είναι σου. Έπιχειρείς με τα γραμματία - άρθρα σου να έξοφλήσεις τό μεγάλο σου χρέος, αλλά μένεις συνεχώς με άνεκπλήρωτες έπιθυμίες και ύποχρεώσεις, μιá ζωή

στο δούναι και στη χρέωση, μεταξύ έπιθυμίας και έλλειψης. Ό προϋπολογισμός σου ένώ θέλεις να είναι άναπτυξιακός μένει άθεράπευτα και συνειδητά έλλειμματικός και άπλά διαχειριστικός. Είναι σα να ύπογράφεις άκάλυπτες έπιταγές έχοντας τήν έλπίδα ότι κάποιο θαύμα θα άναπληρώσει τα έλλείποντα και θα θεραπείσει τήν άσθένειά σου.

Έν τούτοις έπιμένεις και συνεχίζεις.

(Συνεχίζεται)

* Ό Γέροντας Πορφύριος έλεγε χαρακτηριστικά ότι «είμαστε όλοι ένα και να κάνουμε προσευχή τόσο για τους ζώντες, όσο και για τους κεκοιμημένους. Τόνιζε ότι δεν πρέπει να λέμε "Κύριε Ίησού Χριστέ, έλέησον τόν τάδε" ή "έλέησον ήμάς", αλλά "Κύριε Ίησού Χριστέ, έλέησόν με", διότι, όπως μάς έξηγούσε, έφρόσον ή Έκκλησία του Χριστού είναι ένα σώμα, μέσα στο "έλέησόν με" περιλαμβάνονται και οί ζώντες και οί τεθνεώτες. Και ότι, αν ή προσευχή δεν έπεκτείνεται σε όλους, τότε δεν είναι έκκλησιαστική». (Άπό τό βιβλίο του Κλείτου Ίωαννίδη, *Ό Γέρον Πορφύριος, Μαρτυρίες και έμπειρίες*, Άθήνα 1993, σ. 94, σε συνομιλία του με τόν Άρχιμανδρίτη π. Δανιήλ Γούβαλη).

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Άλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, *Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ (ποιμαντική προσέγγιση)*. «Φυλλάδια έπικαιρότητας», άριθ. 34. Άθήνα 1994, σσ. 56.

Στό χώρο τής ποιμαντικής επικοινωνίας τής Έκκλησίας με τό Λαό, άνήκει και ή ποιμαντική προσέγγιση των «εικόνων», οί όποιες συνήθως προβάλλονται στην κοινωνία μας από τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας (ραδιόφωνο, τηλεόραση, τύπο, διαφημίσεις κ.ά.) και εκπέμπουν συνήθως ποικίλα μηνύματα. Με τήν προσέγγιση αυτή έπιχειρείται άμεση άναφορά και «παραπομπή» των εικόνων - μηνυμάτων στις άλήθειες του Εύαγγελίου, με τή βοήθεια όδηγητικών εικόνων, ώστε να έλευθερωθούμε από τήν «αυτοκρατορία» των εικόνων που γοητεύουν, αλλά ταυτόχρονα και μάς καταδυναστεύουν.

Μ. Δανέζη - Στρ. Θεοδοσίου (Άστροφυσικών), *ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ, Θρησκεία ή Έπιστήμη;* Άθήνα 1994, σχήμα 12X17 έκατ., σσ. 64.

Η έξαρχη ένασχόλησης πολλών άνθρώπων με τήν Άστρολογία, φθίνοντας του 20ού αιώνα, όδήγησε τήν Άπ. Διακονία στην έκδοση αυτού του φυλλάδιου. Δύο έπίσκοποι Καθηγητές τής Άστροφυσικής δίνουν άπάντηση στο έρώτημα αν ή Άστρολογία είναι θρησκεία ή έπιστήμη, «ύπηρετώντας άπλά και άληθινά μόνο τήν επιστημονική άλήθεια και δεοντολογία». Στόν πρόλογο, όμως, τής Άπ. Διακονίας παρατίθεται τεκμηριωμένη και ή θέση τής Έκκλησίας μας άπέναντι στο θλιβερό φαινόμενο έξάρτησης των άνθρώπων από τήν Άστρολογία.

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΩΝ

Τού κ. ΛΑΜΠΡΟΥ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΥ θεολόγου - καθηγητού

Βασικό δόγμα τῆς Ὁρθόδοξης Καθολικῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἡ ἐνότητα αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας. Τυπικὰ χαρακτηρίζεται ὡς στρατευομένη καὶ θριαμβεύουσα, οὐσιαστικὰ αὐτὴ εἶναι μία καὶ ἀδιαίρετη, ὅπως ἓνα καὶ ἀδιαίρετο εἶναι καὶ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἴδια εἶναι Σῶμα Χριστοῦ (Ἐφ. β' 16). Ἀπὸ τῆ σαφῆ αὐτὴ διδασκαλία ἀπορρέει ἡ τελετουργία τῶν εὐχῶν καὶ μνημοσύνων ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ἀδελφῶν μας χριστιανῶν, ὅπου τὸ τμήμα τῆς ἐπὶ γῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας δέεται γιὰ τὸ ἐν οὐρανοῖς τμήμα τῆς θριαμβεύουσας.

Ἡ τελετουργία τῶν ἱερῶν μνημοσύνων, ὅπως θὰ ἀποδείξουμε μὲ ἀξιόπιστα στοιχεῖα, εἶναι πράξη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας, ἡ ὁποία ἀνάγεται ὡς τοὺς πρωτοχριστιανικοὺς καὶ ἀποστολικούς χρόνους. Ἐκτὸς αὐτοῦ οἱ μεταθανάτιες φροντίδες καὶ τελετὲς εἶναι φαινόμενο παγκόσμιο καὶ διαχρονικό. Ὅλες σχεδὸν οἱ θρησκείες ἀπὸ τὸ ἀπώτερο παρελθὸν μέχρι σήμερα περιέχουν ὡς βασικό τους μέλημα τὶς ἐπιθανάτιες καὶ μεταθανάτιες φροντίδες τῶν νεκρῶν τους. Ἀντίθετα ὅμως ἡ σύγχρονη ἑτεροδοξία καὶ συγκεκριμένα οἱ πολυάριθμοι προτεσταντικὲς ὁμάδες (Εὐαγγελικοί, Πεντηκοστιανοί, Βαπτιστές, Ἀντβεντιστές, Μορμόνοι κ.λπ.), οἱ ὁποῖες ἔχουν ἐπιπέσει ὡς σμήνη ἀρπακτικῶν στὴν ὀρθόδοξη χώρα μας, ὄχι μόνο ἀρνοῦνται τὶς εὐχές καὶ τὰ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, ἀλλὰ αὐτὰ καθίστανται ἀφορμὴ γιὰ νὰ κατηγοροῦν τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, ὅτι δῆθεν ἔχουν εἰσβάλει στὴ διδασκαλία καὶ τὴν πρακτικὴ τῆς ἐξωβιβλικὰ καὶ μάλιστα εἰδωλολατρικὰ στοιχεῖα. Ἰσχυρίζονται, μάλιστα, πὼς ἡ τελετουργία τῶν ἱερῶν μνημοσύνων ἔχει ἀντι-Γραφικὸ χαρακτῆρα, εἶναι πρακτικὴ τῆς νεώτερης «παρηκμασμένης ἐκκλησίας» καὶ ἔχει σοβαρὲς συνέπειες στὴ σωτηρία τῶν πιστῶν, γιὰ τὸς προσφέρει ψεύτικες ἐλπίδες γιὰ μεταθανάτια σωτηρία. Ἡ ἐπιμονὴ τους σ' αὐτὲς τὶς θέσεις, δυστυχῶς, ἀπ' ὅ,τι γνωρίζω, ἔχει ἐπηρεάσει πολλοὺς, κατὰ κανόνα ἀδιάφορους καὶ χλιαροὺς στὴν πίστη ὀρθοδόξους ἀδελφούς μας, οἱ ὁποῖοι ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴν τέλεση εὐχῶν καὶ μνημοσύνων γιὰ τοὺς νεκροὺς συγγενεῖς των καὶ ἀντ' αὐτῶν προσφέρουν χρήματα σὲ ἐξωραϊστικούς συλλόγους κ.ά.

Εἶμαι ἀπόλυτα πεπεισμένος πὼς ἡ ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας μας θὰ πρέπει νὰ ἐνταθεῖ πάνω σὲ θέματα πίστεως καὶ πρακτικῆς ποὺ ἔχουν σχέση μὲ

τὸν ἅγιασμό καὶ τὴ σωτηρία τῶν πιστῶν. Ἡ διαφώτιση θὰ πρέπει νὰ εἶναι σαφῆ καὶ τεκμηριωμένη. Ἐπίσης εἶναι ἀπαραίτητο νὰ δίδονται ἀποστομωτικὲς ἀπαντήσεις μέσω τῶν περιοδικῶν, ἡμερησίων καὶ ἄλλων ἐντύπων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὡς ἐλάχιστη συμβολὴ στὴν ποιμαντικὴ καὶ ἀντιαιρετικὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας μας συνέλεξα μὲ πολὺ κόπο στοιχεῖα καὶ ἀποδείξεις γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς πρακτικῆς τῆς σχετικὰ μὲ τὰ ἱερά μνημόσυνα, τὰ ὁποῖα παραθέτω στὴ συνέχεια, ὡς ἀπάντηση στοὺς κακοδόξους ἐπικριτὲς προτεστάντες.

1. Μεταθανάτιες τελετὲς στοὺς εἰδωλολάτρεις

Ὁ θάνατος ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸ συγκλονιστικότερο γεγονός. Ὅχι μόνο ἡ θέα ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνθύμηση τοῦ θανάτου δημιουργεῖ ἐντονοαἶσθημα φόβου καὶ ἀγωνίας. Ἄλλωστε «ἡ ἐπίγειος ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ μὴ ἀδιάκοπος πάλη μὲ τὸν θάνατον, μὲ τοὺς προδρόμους του, μὲ τοὺς συνοδούς του καὶ τὰ στρατεύματά του» (Ἰουστίνου Πόποβιτς, Ἄνθρωπος καὶ Θεάνθρωπος, Ἀθῆναι 1971, σ. 14). Ἐπίσης τὸ τραγικὸ καὶ δυσερμίνευτο αὐτὸ γεγονός, τὸ ὁποῖο καλύπτεται ἀπὸ ἀναποκάλυπτο καὶ σκοτεινὸ πέπλο μυστηρίου, δημιουργεῖ στὸν ἄνθρωπο δέος καὶ ἀναπάντητα ἐρωτηματικά. Τί ἄραγε συμβαίνει μετὰ τὸ θάνατο; Ἐπιζεῖ ἢ ἐκμηδενίζεται ὁ ἄνθρωπος; Ἡ ἰδέα τῆς ἐκμηδένισης προκαλεῖ τρόμο, ἀλλὰ αὐτὴ παρέμεινε περιορισμένη σὲ φιλοσοφικὸ ἐπίπεδο. Ἐὰν συνεχίζει νὰ ζεῖ ποιά μορφή ζωῆς διάγει; Σὲ ποιά κατάσταση βρίσκεται; Ἐχει τὴν ἀνάγκη τῶν ζωντανῶν; Ἀναμφίβολα πάνω σ' αὐτὸν τὸ συλλογισμὸ γεννήθηκαν, στηρίχτηκαν καὶ ἀναπτύχθηκαν οἱ διάφορες ἐπιθανάτιες καὶ μεταθανάτιες τελετὲς (βλ. Γ. Ἀντουράκη, Ταφή, καύση καὶ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, Ἀθῆναι 1986, σελ. 5 κ.έ.).

Ἀνθρωπολογικὲς ἐρευνες ἀπέδειξαν πὼς ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος πίστευε ὅτι ὁ νεκρὸς συνεχίζει νὰ ζεῖ καὶ μετὰ τὸ θάνατό του. Τὰ ζωντανὰ μέλη τῆς φυλῆς εἶχαν τὴν ἀνάγκη τῶν νεκρῶν προγόνων, πίστευαν πὼς αὐτοὶ προστατεύουν τὴ φυλὴ. Ἐπίσης πίστευαν πὼς οἱ νεκροὶ εἶχαν τὴν ἀνάγκη τῶν ζωντανῶν, γι' αὐτὸ ἀπέδιδαν σ' αὐτοὺς κάποιες φροντίδες καὶ τελετὲς (H. G. Wells, Παγκόσμιος Ἱστορία, μετ. Σ. Μήτσου, σελ. 95 καὶ 103).

Στοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ

πίστευαν στη μετά θάνατον ζωή των ανθρώπων και τελούσαν μεταθανάτιες τελετές. Ἡ ἀρχαιολογική ἐρευνα καί ἡ μελέτη τῶν πηγῶν μᾶς παραθέτουν πλῆθος ἀξιόλογων μαρτυριῶν. Οἱ Σουμέριοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Ἀκάδιοι, οἱ Χετταῖοι, οἱ Πέρσες, οἱ Σημίτες καί ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοὶ τελούσαν συγκεκριμένες μεταθανάτιες τελετές. Οἱ λαοὶ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καί ἰδιαίτερα οἱ Κινέζοι λάτρευαν τοὺς νεκροὺς προγόνους των, τοὺς ἀπέδιδαν τιμές, προσεύχονταν σ' αὐτοὺς καί μάλιστα σὲ πολλές περιοχὲς τῆς Κίνας ὑπάρχει καί σήμερα στὸ κάθε σπίτι ξεχωριστὸ δωμάτιο τῶν νεκρῶν, ὅπου τελοῦνται καθημερινὰ τελετές. Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς πίστευαν στὴ μεταθανάτια ζωή, τελούσαν λαμπρὲς ἐπιθανάτιες καί μεταθανάτιες τελετές, ταρίχευαν τὰ σώματα τῶν νεκρῶν καί ἐκτιζαν οἰκοδομήματα στὰ ὁποῖα ἐναπέθεταν τὶς μούμιες μὲ ὀλόκληρους θησαυροὺς (Γ. Κωνσταντινίδη, Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τῆς Α. Γ., Ἀθήναι 1985, σελ. 893). Ἐπίσης στοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως, Ἑτρούσκους, Κέλτες, Ρωμαίους κ.ἄ. δίνονταν μεγάλη σημασία στὶς μεταθανάτιες τελετὲς τῶν νεκρῶν τους. Ἰδιαίτερα οἱ Ρωμαῖοι προσεύχονταν ὑπὲρ τῶν νεκρῶν τους στοὺς θεοὺς γιατί ἔτσι πίστευαν ὅτι μπορούσαν νὰ ὠφελήσουν τὶς ψυχὲς των καί «νὰ μετατεθοῦν σὲ τόπο δικαίων» (R. J. Dölger, *Der Heimnische Glaube... und Crist*, II, 1930, σελ. 3-13). Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα οἱ μεταθανάτιες τελετὲς θεωροῦνταν ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ἀνακούφιση τοῦ νεκροῦ στὸν Ἄδη (βλ. M. P. Nilsson, Ἡ θρησκεία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, σελ. 262). Ἡ πρὸ σπουδαία τελετὴ ἦταν ἡ «Σπονδὴ». Κατ' αὐτὴν «ἐψάλλοντο σπονδαῖοι ὕμνοι, ἐχύνετο ἐπὶ τοῦ τάφου οἶνος, ὕδωρ, μέλι κ.λπ... κατὰ τὰς σπονδὰς ἤδοντο καί ψοδαί, ἐν ἰδίῳ ρυθμῷ μετρικῆς ἀπαγγελίας τῇ ἀντιχῆσει καί αὐλοῦ ὑπὸ ἰδίου λειτουργοῦ, τοῦ καλουμένου σπονδαύλου» (Ε. Καλοκοτσᾶ, ἄρθρο στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ «ΦΟΙΝΙΞ», τόμ. ΚΒ', σελ. 250. Δὲς ἀκόμα Λ. Φιλίππιδου, Ἐρησκεία καί θάνατος, Ἀθήναι 1938, Κ. Καλλινίκου, Πέραν τοῦ τάφου, Ἀθήναι 1958, καί Πρακτικὰ 2ου Διεθνοῦς Φιλοσοφικοῦ Συμποσίου «Ο ΠΛΗΘΩΝ», «Μελέτη θανάτου», Ἀθήναι 1977, Ἀ. Πιέριου, Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς καί τὰ ψυχικὰ φαινόμενα, ἐν Ἀθήναις 1974).

2. Οἱ μεταθανάτιες τελετὲς στὴν Παλαιὰ Διαθήκη

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη διδάσκεται πὼς ὁ βιολογικὸς θάνατος «δὲν εἶναι τὸ τέλος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ἀλλὰ ἀπλῶς ἡ ἀλλαγὴ τῆς θέσεως καί

τῶν συνθηκῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων συνεχίζεται ἡ πνευματικὴ ὕπαρξη» (Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας, ἔκδ. Ἄρτος Ζωῆς, στ. 326). Στὸ βιβλίον μάλιστα τοῦ Ἰὼβ ἀναφέρεται ρητὰ πὼς «ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται συντελέσας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ· ὑπομενεῖ ἕως πάλιν γένωμαι» (κεφ. ιδ' 14). Ἔτσι στοὺς Ἑβραίους ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν ἦταν σχολαστικὴ καί περιποιημένη. Ὁ Ἀβραὰμ ἀγόρασε τόπο ταφῆς καί ἐτέλεσε λαμπρὸ ἐνταφιασμὸ στὴ γυναικίκα του Σάρρα (Γεν. κγ' κεφ.) Ἐπίσης λαμπρότατος ὑπῆρξε ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ Ἰακώβ στὴν Αἴγυπτο, οἱ ἐπιτάφιας τελετὲς διήρκεσαν «τεσσαράκοντα ἡμέρας» (Γεν. ν' 3), ὅπως καί τοῦ Μωυσῆ «τριᾶκοντα ἡμέρας» (Δευτ. λδ' 8). Ὑπάρχουν λοιπὸν πάμπολλες τέτοιες μαρτυρίες στὴν Π. Διαθήκη.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπιθανάτιες καί ἐπιτάφιας τελετὲς, ὑπάρχουν στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καί ἀρκετὲς μαρτυρίες γιὰ δεήσεις τῶν ζωντανῶν ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων. Στὸ βιβλίον τῆς Ρουθ διαβάζουμε πὼς ὁ καλοκάγαθος καί εὐσεβὴς ἀρχοντας Βοὸζ προκειμένου νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Ρουθ ἔκαμε ἔλεος πρὸς ζῶντας καί τεθνηκότας: «Εἶπε δὲ Νωεμὴν τῇ νύμφῃ αὐτῆς· εὐλογητός ἐστὶ τῷ Κυρίῳ ὅτι ἐγκατέλιπε ἔλεος αὐτοῦ μετὰ ζώντων καί μετὰ τεθνηκότων» (κεφ. β' 20). Στὸ βιβλίον Β' Βασιλειῶν ἀναφέρεται πὼς μπροστὰ στοὺς νεκροὺς τοῦ πολέμου, ὁ λαὸς «...ἐκόψαντο καί ἔκλαυσαν καί ἐνήστευσαν ἕως δέλης ἐπὶ Σαοὺλ καί Ἰωνάθαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ καί ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦ Ἰούδα καί ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ» (κεφ. α' 12), καθὼς καί στὸ χωρίον Α' Βασιλ. λα' 13 ὁ λαὸς νήστευσε καί ἔκλαυσε πρὸς χάριν τῶν νεκρῶν. Στὸ βιβλίον τοῦ Νεεμίου ἀναφέρεται πὼς «ἐν ἡμέρᾳ εἰκοστῇ καί τετάρτῃ τοῦ μηνὸς τούτου συνήχθησαν οἱ υἱοὶ ἐν νηστεία... καί ἔστησαν καί ἐξηγόρευσαν τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν καί τὰς ἀνομίας τῶν πατέρων αὐτῶν» (κεφ. θ' 1-3). Στὸ Β' Μακκαβαίων ἐξιστορεῖται πὼς «ὁ γενναῖος Ἰούδας προσεκάλεσε τὸ πλῆθος... ποιησάμενός τε κατ' ἀνδρολογίαν κατασκευάσματα εἰς ἀργύριον δραχμὰς δισχιλίας, ἀπετέλεσεν εἰς Ἱεροσόλυμα προσαγαγεῖν περὶ ἀμαρτίας θυσίαν πάνυ καλῶς καί ἀστείως πράπτων ὑπὲρ ἀναστάσεως διαλογιζόμενος, εἰ γὰρ μὴ τοὺς προπεπτωκότας ἀναστήναι προσεδόκα περισσὸν ἂν ἦν καί ληρῶδες ὑπὲρ νεκρῶν προσεῦχεσθαι. εἴτ' ἐμβλέπων τοῖς μετ' εὐσεβείας κοιμωμένοις κάλλιστον ἀποκείμενον χαριστήριον... περὶ τῶν τεθνηκότων τὸν ἐξίλασμον ἐποίησαντο τὰς ἀμαρτίας ἀπολυθῆναι» (κεφ. ιβ' 41-45). Τέλος στὸ βιβλίον τῆς Σοφίας Σειράχ ἀναφέρεται ρητὰ πὼς «...χάρις δόματος ἐναντι παντὸς ζώντος, καί νεκρῶ μὴ ἀποκωλύσης χάριν» (κεφ. ζ' 33).

ΟΙ 35 ΑΓΙΟΙ ΠΑΥΛΟΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Τού Δρος κ. ΚΩΝ. Μ. ΚΟΝΤΑΞΟΠΟΥΛΟΥ, Ίατρού - Καρδιολόγου

Ὁ Ἅγιος Παῦλος, ὁ Μέγας Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ὁ μεγαλοφυέστερος καὶ εὐγλωττότερος κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ χαλύβδινη θέληση, «τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς», ὁ οὐρανοβάμων, ὁ Πρωτοκορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων μαζί μὲ τὸν Ἀπόστολο Πέτρο, εἶναι ἀναμφισβήτητα ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους Ἁγίους τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὅμως ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάσει καὶ πολλοὺς ἄλλους Ἁγίους μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα. Συγκεκριμένα ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἄλλοι 34 Ἅγιοι ποὺ φέρουν τὸ ὄνομα Παῦλος. Ἀπ' αὐτοὺς 7 ὑπῆρξαν Ἀρχιερεῖς, 9 Ὅσιοι, 16 Μάρτυρες καὶ 2 Νεομάρτυρες.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὡς γνωστόν, γεννήθηκε στὴν Ταρσό τῆς Κιλικίας, καὶ ἦταν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους τῆς διασπορᾶς. Ὁ πατέρας του ἦταν Φαρισαῖος ἀπὸ τὴν φυλὴ Βενιαμίν. Ὡς Ἑβραῖος ἔλαβε τὸ ὄνομα Σαοὺλ ἢ Σαῦλος, ἐπειδὴ ὁμως εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ Ρωμαίου πολίτου προσέλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμο Παῦλος. Ἐκπαιδεύτηκε στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐγίνε σπουδαῖος κάτοχος τῆς ραββινικῆς Θεολογίας. Στὴν ἀρχὴ τῆς σταδιοδρομίας του ἐγίνε μέγας διώκτης τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὸ ὄραμα τοῦ ἀναστάντος Κυρίου ποὺ εἶδε στὸν δρόμο πρὸς τὴν Δαμασκό, ἄλλαξε ἐντελῶς γνώμη καὶ ἀπὸ ἀδιάλλακτος διώκτης ἐγίνε θερμὸς ὀπαδὸς τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ καὶ ἐνθουσιᾶδης κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου.

Ὁ Ἅγιος Παῦλος εἶχε ἀσυνήθη πλοῦτο προσόντων διανοητικῶν καὶ πνευματικῶν ποὺ τὸν ἀνέδειξαν πραγματικὰ μεγαλοφυῆ Ἀπόστολο.

Εἶχε κρίση καὶ ἀντίληψη ἰσχυρή, πυρίνη καρδιά, δραστηριότητα ἀκατάβλητη, θέληση χαλύβδινη, ἐτοιμότητα καὶ εὐστροφία, δημιουργικότητα καὶ πρωτοτυπία, ὀργανωτικὴ ἱκανότητα σπανία καὶ δεξιότητα νὰ ἀρχει καὶ νὰ κυβερνᾷ.

Ἡ καρποφόρος δράση του κράτησε 28-30 χρόνια.

Περίφημες εἶναι οἱ τέσσερις ἀποστολικές του πορείες στὶς χώρες γύρω ἀπὸ τὴν Μεσόγειο Θάλασσα. Οἱ τρεῖς πρώτες πορείες ἐγίναν πρὸ τῆς φυλακισεῶς του γιὰ δύο χρόνια στὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης καὶ δύο χρόνια στὴν Ρώμη καὶ ἡ τέταρτη πορεία πραγματοποιήθηκε μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσή του στὴν Ρώμη.

Περίφημες ἐπίσης εἶναι καὶ οἱ 14 ἐπιστολές του ποὺ ἀποτελοῦν καὶ τὰ 14 ἀπὸ τὰ 21 συνολικὰ διδακτικὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἀπ' αὐτὲς δύο ἀπευθύνονται πρὸς Κορινθίους, δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ δύο πρὸς Τιμόθεον. Καὶ ἀπὸ μία ἐπιστολὴ ἔχει γράψει πρὸς Ρωμαίους, πρὸς Γαλάτας, πρὸς Ἐφεσίους, πρὸς Φιλιπησίους, πρὸς Κολοσσαεῖς, πρὸς Ἑβραίους, πρὸς Τίτο καὶ πρὸς Φιλήμονα. Συνελήφθη πάλι ἐπὶ αὐτοκράτορος Νέρωνος καὶ ὑπέστη τὸν δι' ἀποκεφαλισμοῦ θάνατο τὸ 64 μ.Χ.

Ἡ ἱερὴ μνήμη του, ὡς γνωστόν, γιορτάζεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας, στὶς 29 Ἰουνίου μαζί μὲ τὴν ἱερὴ μνήμη τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.

ΑΓΙΟΙ ΠΑΥΛΟΙ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ

Ἅγ. Παῦλος ὁ Α' Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Ὁμολογητῆς καὶ Μάρτυρας (6 Νοεμβρίου).

Γεννήθηκε στὴν Θεσσαλονίκη στὶς ἀρχές τοῦ 4ου αἰώνα. Ὑπῆρξε Διάκονος στὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Γραμματέας τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξάνδρου.

Ὅταν ἐκοιμήθη ὁ Ἀλέξανδρος τὸν διαδέχθηκε στὸ θρόνο τὸ 340 μ.Χ.

Ἐζῆσε σὲ μιὰ ταραγμένη ἐποχὴ γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία, γιὰτὴ μᾶστιζε τὴν Ἐκκλησία ἢ αἵρεση τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Κι αὐτὴ ἡ δυσάρεστη κατάσταση εἶχε ἄμεσο ἀντίκτυπο καὶ στὴν σταδιοδρομία του ἀλλὰ καὶ στὴν ζωὴ του. Τρεῖς φορὲς ἀνέβηκε στὸν πατριαρχικὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τρεῖς φορὲς διώχθηκε ἀπ' αὐτὸν (337-339, 341-342, 346-351). Αἰτία ἦταν οἱ Ἀρειανοὶ καὶ ὁ τότε αὐτοκράτορας Κωνσταντῖος (317-361), ὁ ὁποῖος ἐπηρεάζετο ἀπ' αὐτούς.

Τὴν τρίτη φορὰ ἔμεινε στὸν θρόνο ἀπὸ τὸ 346-351 καὶ ἐπετέλεσε σπουδαῖο ἔργο γιὰ τὴν ὀρθοδοξία.

Τελικὰ ἐξορίσθηκε στὴν Κουκουσό τῆς Ἀρμενίας ἐκεῖ δολοφονήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀρειανούς μὲ ἀπαγχονισμό. Τὸ ἔτος 385 ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου τὸ λείψανο τοῦ ὁμολογητοῦ Πατριάρχου μεταφέρθηκε μὲ τιμὲς στὴν Κωνσταντινούπολη.

Πρῶτα κατατέθηκε στὸ Ναὸ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης καὶ ἀργότερα στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Παύλου.

Ἅγ. Παῦλος ὁ γ' ὁ νέος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (30 Αὐγούστου καὶ 2 Σεπτεμβρίου).

Στὴν ἀρχὴ σὰν λαϊκὸς ὑπῆρξε γραμματέας τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' τοῦ Ρινοτιμήτου (685-711).

Μετὰ ἐγίνε κληρικὸς καὶ ἀνέβηκε στὸν Πατριαρχικὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 686.

Ὑπὸ τὴν προεδρία του συνήλθε τὸ 692 ἡ Πενθέ-

κτη Οικουμενική Σύνοδος. Αὐτὴ ὀνομάστηκε ἔτσι γιατί συμπλήρωσε αὐτὰ πού εἶχαν παραλειφθεῖ στίς δύο προηγούμενες, τὴν πέμπτη καὶ τὴν ἕκτη οἰκουμενική σύνοδο.

Ἄφου ἐποίμανε θεοφιλῶς τὸ χριστιανικό του ποίμνιο ἐπὶ μιᾷ ἑπταετία περίπου μετὰ πέθανε εἰρηνικά.

Ἄγ. Παῦλος ὁ Δ' Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως (30 Αὐγούστου)

Ἦταν Κύπριος τὴν καταγωγή. Ἐγινε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἔτος 780 ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης.

Παρατήθηκε ἀπὸ τὸ θρόνο τὸ 784 καὶ ἀποσύρθηκε στὴν Μονὴ τοῦ Φλώρου ὅπου ἔζησε μόνο τρεῖς μῆνες.

Μὲ τὴν δική του προτροπή ἡ Εἰρήνη συνεκάλεσε τὴν ἕβδομη οἰκουμενική Σύνοδο.

Ἄγ. Παῦλος Ἀρχιεπίσκοπος Νεοκαισαρείας (23 Δεκεμβρίου).

Στὰ χρόνια πού ἦταν ὁ Λικίνιος αὐτοκράτορας τῆς Ἀνατολῆς στὴν Νικομήδεια (308-324), ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας ἦταν ὁ Παῦλος πού ἦταν γνωστὸς γιὰ τὴν ἀρετὴ του. Εἶχε εὐσεβῆ ζῆλο καὶ ἐργαζόταν γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν πίστη μὲ φλογερὴ ζέση.

Ὁ Λικίνιος πού ἦταν εἰδωλολάτρης τὰ πληροφορήθηκε αὐτὰ καὶ τὸν κάλεσε σὲ ἀνάκριση. Οὔτε ὅμως μὲ ἀπειλὲς οὔτε μὲ ὑποσχέσεις κατάφερε νὰ κλονίσει τὴν πίστη του στὸ Χριστό. Τότε λοιπὸν γιὰ νὰ τὸν τιμωρήσει τὸν ὑπέβαλε σὲ ἓνα σκληρὸ βασανιστήριο.

Διέταξε νὰ βάλουν μέσα στίς παλάμες τῶν χειρῶν του πυρωμένη μάζα σιδήρου, ἐνῶ τὰ χέρια ἦταν ἐνωμένα. Ὁ Ἅγιος ἄντεξε στὸ ἀνυπόφορο αὐτὸ βασανιστήριο, ἡ μάζα τοῦ σιδήρου ψυχράνθηκε σὲ λίγες ὥρες ὅμως τοῦ ἔμεινε μόνιμη ἀνατηρία στὰ χέρια. Ὑστερα τὸν ἔστειλε ἐξόριστο σὲ ἓνα φρούριο τῆς Μεσοποταμίας.

Μὲ τὸ θρίαμβο καὶ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἐλευθερώθηκε καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Παῦλος, ὁ γενναῖος αὐτὸς στρατιώτης τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ξαναγύρισε στὴν ἐπισκοπὴ του πού ἔγινε δεκτὸς μὲ ἐνθουσιασμό.

Ἐν συνεχείᾳ ἔλαβε μέρος στὴν Α' Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Νίκειας καὶ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς 318 Ἁγίους Πατέρες πού καταδίκασαν τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου.

Λέγεται ὅτι ὁ Αὐτοκράτορας Κωνσταντίνος πού παρευρίσκετο στὴν πρώτη Οἰκουμενική Σύνοδο μὲ πολὺ εὐλάβεια ἀσπασθήκε τὰ σεπτὰ του χέρια πού εἶχαν ἀκόμη τὴν ἀνατηρία καὶ ἔφεραν τὰ ἔχνη τῆς πυρακτώσεως. Μετὰ ἐπανήλθε στὴ Νεοκαισαρεία ὁ

Ἅγιος Παῦλος γιὰ νὰ συνεχίσει τὸ σπουδαῖο ἔργο του καὶ πέθανε σὲ γεροντικὴ ἡλικία.

Ἄγ. Παῦλος Ἐπίσκοπος Πλουσιάδος ὁ Ὁμολογητῆς (8 Μαρτίου).

Ἡ ἐπισκοπὴ Πλουσιάδος ἦταν στὴν Μικρὰ Ἀσία, περιοχὴ Βιθυνίας. Ἐκεῖ ἦταν Ἐπίσκοπος ὁ Ἅγιος Παῦλος, ἔζησε στοὺς χρόνους τῶν εἰκονομαχιῶν καὶ ἀγωνίσθηκε ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Δὲν ἀνεχόταν νὰ βλέπει τοὺς εἰκονομάχους νὰ καταστρέφουν τίς σεπτές εἰκόνες καὶ νὰ καταλύουν τὴν εὐπρέπεια τῶν ἐκκλησιῶν.

Γιὰ τοὺς ἀγῶνες του αὐτοὺς ὑπέστη διωγμοὺς καὶ ἐξορίες. Ἐκοιμήθη εἰρηνικά.

Ἄγ. Παῦλος, Ἐπίσκοπος Κορίνθου (27 Μαρτίου).

Ἦταν ἀδελφὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου Ἐπισκόπου Ἄργους. Τὰ δύο αὐτὰ ἅγια ἀδέλφια κατάγονταν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἦταν παιδιὰ μιᾶς εὐσεβοῦς καὶ χριστιανικῆς οἰκογενείας πού εἶχε συνολικὰ τέσσερις γιους.

Οἱ δύο μεγαλύτεροι ἦταν ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Παῦλος, οἱ δύο νεώτεροι ἦταν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Πλάτωνας.

Ἐζησαν στίς ἀρχές τοῦ 9ου αἰῶνα καὶ ἐπειδὴ ἦταν πολὺ θεοσεβεῖς ἐστράφησαν ὅλοι πρὸς τὸν μοναχισμό. Πρῶτα ἐκάφησαν μοναχοὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Διονύσιος καὶ ἀργότερα ὁ Πέτρος καὶ ὁ Πλάτωνας.

Τότε ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαος ὁ Μυστικὸς βλέποντας τίς σπουδαῖες ἀρετὲς τοῦ Παύλου χειροτόνησε αὐτὸν Ἐπίσκοπο Κορίνθου. Ἀργότερα καὶ ὁ Πέτρος λόγω τῶν πολλῶν ἀρετῶν του ἔγινε Ἐπίσκοπος Ἄργους καὶ σήμερα εἶναι πολιοῦχος αὐτῆς τῆς πόλης τῆς Πελοποννήσου.

Ἅγιος Παῦλος ὁ Ἐπίσκοπος (5 Νοεμβρίου).

Ἀναφέρεται στὸ «Ἐορτολόγιον» τοῦ Κωνσταντίνου Πλατανίτου.

ΑΓ. ΠΑΥΛΟΙ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΟΣΙΟΙ

Ἄγ. Παῦλος ὁ Ὅσιος (10 Ἰανουαρίου).

Ἦταν Ρώσος καὶ γεννήθηκε στὴ Μόσχα. Ἐγινε Μοναχὸς στὴ Μονὴ Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Μετὰ πῆγε στὴν Λαύρα τοῦ Ἁγ. Σεργίου Ραντονέζ. Κατόπιν πῆγε στὴ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος Βολογντά.

Ἐκοιμήθη τὸ ἔτος 1429.

Ἄγ. Παῦλος ὁσιος ὁ Θηβαῖος (15 Ἰανουαρίου).

Ἐζησε τὴν ἐποχὴ πού ἦταν Ρωμαῖος Αὐτοκράτορας ὁ Δέκιμος (249-251) καὶ ὁ Βαλεριανὸς (254-259). Καταγόταν ἀπὸ τὴν Κάτω Θηβαΐδα τῆς Αἰγύπτου.

Φοβούμενος μήπως παραδοθεῖ στοὺς διώκτες τῶν

Η ΙΓ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τού κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου

Α. Εἰς τὴν ΙΓ' Κατήχησιν αὐτοῦ ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀναπτύσσει τὸ ἄρθρον τοῦ Συμβόλου «σταυρωθέντα καὶ ταφέντα». Ὁ Σταυρός, λέγει, εἶναι καύχημα διὰ τοὺς χριστιανούς. Ὅμιλεῖ περὶ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, περὶ Ἰούδα, περὶ τῆς δίκης τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἐξενεχθείσης καταδίκης αὐτοῦ. Τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὀφειλομεν νὰ ποιώμεθα ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιχειρήσεσιν ἡμῶν, ὡς ὄπλον κατὰ τοῦ Σατανᾶ¹. Ὁ λόγος τοῦ ἁγίου πατρὸς λαμβάνει, ἐνταῦθα, ἀπολογητικὸν χαρακτήρα. Ὑπενθυμίζων εἰς τοὺς Ἰουδαίους κατηχουμένους ὅλα τὰ γεγονότα τῆς Σταυρώσεως καὶ τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Χριστοῦ, τὰ ὁποῖα ἐξ ἄλλου ἦσαν γνωστὰ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα, θὰ ἐπιρρώση ταῦτα διὰ τῆς προσκομισεως πλείστων ὄσων χωριῶν ἐκ τῶν προφητειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τοῦτο καθίσταται εὐεξηγήτον, καθ' ὅσον τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ, ἀποτελούμενον ἐξ Ἰουδαίων προσηλύτων, ἦτο εἰθισμένον τὰ μάλιστα εἰς τὴν μελέτην τῶν Παλαιοδιαθηκικῶν κειμένων. Δι' ὠραιστάτων καὶ ζωηροτάτων ἀντιθέσεων, τὰς ὁποίας ἐνεπνεύσθη ἐκ

Χριστιανῶν ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς ἀδελφῆς του, ποῦ ἀπαιτοῦσε νὰ πάρει τὴν περιουσίαν του, κατέφυγε στὴν ἔρημον τῆς Αἰγύπτου.

Ζώντας ἐκεῖ μακρὰ ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀμαρτωλότητα τῶν ἀνθρώπων ἀγάπησε τὸν ἐρημικὸ βίον καὶ ἀποφάσισε νὰ γίνῃ ἀσκητής.

Προχώρησε λοιπὸν εἰς ἐνδότερα τῆς ἐρήμου, βρῆκε ἕνα σπήλαιον καὶ ἐκεῖ πέρασε ὅλα τὰ χρόνια τῆς ἐπίγειας ζωῆς του μὲ προσευχὰς καὶ νηστείας.

Κάποτε τὸν βρῆκε ὁ Μέγας Ἀντώνιος, ὁ περίφημος αὐτὸς θεμελιωτὴς τοῦ μοναχισμοῦ καὶ τὸν θαύμασε γι' αὐτό του τὸ κατόρθωμα, δηλαδὴ ποῦ προχώρησε εἰς τὰ ἄβυσσος τῆς ἐρήμου, πράγμα ποῦ ποτὲ ὡς τότε κανένας ἄνθρωπος δὲν εἶχε τολμήσει νὰ τὸ κάνει.

Ὁ Ἅγιος Παῦλος ὁ Θηβαῖος εἶναι ὁ πρῶτος οἰκιστὴς τῆς ἐρήμου καὶ ἔζησε μέχρι τὰ βαθιά του γεράματα. Λέγεται ὅτι ἐκοιμήθη σὲ ἡλικίαν 113 ἐτῶν.

(Συνεχίζεται)

γεγονότων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὁ ἅγιος πατὴρ θὰ ἀναπτύξῃ τὴν θεολογικὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ περὶ τοῦ γεγονότος τῆς Σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς σημασίας τοῦ γεγονότος τούτου, ἐνῶ δὲν ἐλλείπουν αἱ ἠθικαὶ προτροπαὶ καὶ τὰ παραγγέλματα διὰ τὸν καθ' ἡμέραν βίον.

Ὁ ἅγιος πατὴρ ἀρχίζει τὴν ΙΓ' Κατήχησιν αὐτοῦ διὰ τῆς παρατηρήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν πᾶσα προᾶξις τοῦ Ἰησοῦ εἶναι καύχημα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὁ σταυρὸς αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὸ μέγιστον καύχημα. Ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ καυχᾶται ἐν τινὶ ἄλλῳ πράγματι, λέγει ἐπὶ λέξει «ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»². Βεβαίως, σημειώνει ἐμφαντικῶς ὁ ἅγιος, ὑπῆρξε γεγονὸς ἄξιον θαυμασμοῦ τὸ ὅτι ἀνέβλεψεν ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωμάν³. Παρὰ ταῦτα, τοῦτο ἦτο ἐλάχιστον ἐνώπιον τοῦ θαύματος τῆς σωτηρίας τῶν πνευματικῶς τυφλῶν ἀνθρώπων ὀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης. Ὑπῆρξεν, ὡσαύτως, μέγα καὶ ὑπερφυσικὸν γεγονὸς ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας θανάτου⁴, ἀλλὰ ἡ εὐεργεσία τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ὑπῆρξε μόνον μέχρι τῆς τετραήμερου ἀναστάσεως. Τὸ θαῦμα τοῦτο εἶναι ἀσήμαντον ἐνώπιον τῆς σωτηρίας, δηλαδὴ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρωμένων ἕνεκα τῶν ἀμαρτιῶν ἀνθρώπων εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Ἀξιοθαύμαστον, ὡσαύτως, ὑπῆρξε τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔθρεψε μὲ πέντε ἄρτους πέντε χιλιάδας ἀνθρώπων εἰς τὴν ἐρημον⁵, ἀλλὰ πολὺ μεγαλυτέρας ἀξίας ἦτο τὸ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔπασχον ἐκ λιμοῦ ἀγνοίας Θεοῦ, εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον⁶. Τέλος, ἀξιοθαύμαστον ὑπῆρξε τὸ ὅτι ἀπεδεσμεύθη ἀπὸ τὴν καταδυναστείαν τοῦ σατανᾶ ἐκεῖνη, ἡ ὁποία εἶχε βασιλεῦσαι ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ δέκα ὀκτὼ ἔτη, ἡ συγκύπτουσα, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς⁷. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐδὲν εἶναι, ἐὰν συγκριθῇ πρὸς τὴν καταδυναστείαν ὅλων ἡμῶν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν

ἀμαρτιῶν⁸. Ὁ στέφανος τοῦ σταυροῦ ἐχάρισε φῶς εἰς ὅσους ἦσαν τυφλοὶ λόγῳ τῆς ἀγνοίας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀπηλευθέρωσεν ὅλους, ὅσοι ἦσαν ὑποδουλωμένοι εἰς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἔσωσεν ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα.

Οἱ κατηχούμενοι, λέγει ὁ ἅγιος Κύριλλος, δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρήσουν ὡς παράδοξον τὸ γεγονός ὅτι ἐλυτρώθη ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ Σατανᾶ ὁλος ὁ κόσμος. Διότι, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε χάριν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἦτο ἄνθρωπος ἀπλῶς, ἀλλὰ ὁ Μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως, ὑπῆρξεν ἰκανὴ ἡ ἀμαρτία ἐνὸς ἀνθρώπου, τοῦ Ἀδάμ, εἰς τὸ νὰ ἐπιφέρει τὸν θάνατον εἰς τὸν κόσμον. Ἐάν, λοιπόν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, διὰ τοῦ παραπτώματος τοῦ ἐνὸς (τοῦ Ἀδάμ), ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον, πολὺ περισσότερον, διὰ τῆς δικαιοσύνης τοῦ ἐνὸς (τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ), θὰ βασιλεύσῃ ἡ ζωὴ⁹. Σημειώνει ἐπ' αὐτοῦ ὁ καθηγητὴς Π. Ν. Τρεμπέλας εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «ἔχομεν λοιπὸν πέντε βασιλεῖς. Ἡ ἀμαρτία εἶναι ὁ εἷς. Ὁ θάνατος εἶναι ὁ δεύτερος διότι μᾶς βεβαιοῖ ὁ θεὸς ἀπόστολος, ὅτι «ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἐνός». Ἡ χάρις εἶναι ὁ τρίτος, διότι καὶ ἡ χάρις ἐβασίλευσεν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Τέταρτος βασιλεὺς εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, διότι δι' αὐτοῦ βασιλεύουσιν οἱ πολλοί. Καὶ τέλος οἱ τὴν περισσεῖαν τῆς δωρεᾶς λαμβάνοντες βασιλεύσουσι διὰ τοῦ Χριστοῦ... Διὰ τῆς διδασκαλίας του, τῆς ἀγίας ζωῆς του, τοῦ θανάτου του καὶ τῆς ἀναστάσεώς του ὁ Ἰησοῦς ἀντεμετώπισε καὶ κατέλυσε τὴν ἀμαρτίαν καὶ μετ' αὐτῆς συγκατέπεσαν καὶ οἱ ἄλλοι δύο συμβασιλεύοντες μετ' αὐτῆς»¹⁰. Καὶ, ἐὰν πάντες ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐξεβλήθημεν ἐκ τοῦ Παραδείσου, ἔνεκα τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον ἐγεύθησαν οἱ Προπάτορες ἡμῶν, πολὺ περισσότερον θὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν Παράδεισον εὐκολότερον ὅσοι θὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Ἰησοῦν, χάρις εἰς τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ, τὸ ὁποῖον συνεφιλίωσε τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὸν Θεόν. Ἐάν ὁ Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος ἐπλάσθη ἀπὸ χῶμα, εἰσῆγαγε τὸν θάνατον εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἔνεκα τῆς παρακοῆς αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν Πρωτόπλαστον, θὰ προσφέρει ζωὴν αἰώνιον, καθ' ὅσον Οὗτος εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ ζωὴ. Καὶ ἐὰν ὁ Φινεές, κινούμενος ἀπὸ ἰσχυρὸν ζῆλον,

ἐφόνευσεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶχε πράξει αἰσχρὰ πράγματα, καί, οὕτω, κατέπαυσε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ¹¹, πολλῶ μᾶλλον ὁ Ἰησοῦς ἔλυσε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶχε προκληθῆ ἔνεκα τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, χωρὶς νὰ φονεύσῃ ἄλλον ἄνθρωπον, ἀλλὰ διὰ τοῦ νὰ δώσῃ τὸν ἑαυτὸν του ὡς λύτρον διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων¹².

1. Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων (= ΒΕΠΕΣ). Ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τ. 39, σελ. 29, 37-42.

2. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 152, 28-29, Γαλ. 6,14.

3. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 152, 39-40, Πρβλ. καὶ Ἰω. 9,7.

4. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 152, 31-32, Πρβλ. καὶ Ἰω. 11,39-44.

5. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 152, 33-34, Πρβλ. καὶ Ματθ. 14,21.

6. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 152, 34-35, Πρβλ. καὶ Ἀμ. 8,11.

7. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 152, 35-36, Πρβλ. καὶ Λουκ. 13,11.

8. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 152, 36-153,2, Πρβλ. Πρμ. 5,22.

9. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 153, 8-9, Πρβλ. καὶ Ρωμ. 5,17.

10. Π. Ν. Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὰς ἐπιστολάς τῆς Κ. Διαθήκης, τόμος 1, Ῥωμαίους, Α' Β' Κορινθίους, Ἀδελφότης Θεολόγων ἡ 'Ζωή', Ἀθήναι 1956, σελ. 91.

11. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 153, 14-15, Πρβλ. Ἀριθ. 25,7-11.

12. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 153, 15-16, Πρβλ. Α' Τιμ. 2,6.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

«Φυλλάδια επικαιρότητος»

Μόλις ἐκυκλοφόρησαν:

* Ἀνάσα ζωῆς, 20 κείμενα πατερικῆς εὐωδίας (Ἐπιμέλεια ἀρχιμ. Νικολάου Ι. Πρωτοπαπά). Κείμενα «βγαλμένα ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς αγιότητος καὶ χαραγμένα μετὰ τὴν πέννα τῆς καρδιάς. Σελ. 48.

* Ταφή ἢ καύση τῶν νεκρῶν; (Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, θεολόγου-νομικοῦ). Τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς καύσης ἀναιροῦνται ἕνα πρὸς ἕνα, ἐνῶ προβάλλεται ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας στὸ θέμα ποὺ βρῖσκεται καὶ πάλι στὴν επικαιρότητα. Σελ. 32.

Γιὰ πληροφορίες καὶ παραγγελίες βιβλίων ἀπευθύνετε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασιῶν 1 - 115 21 Ἀθήνα.

Τηλ. 01/7228008 καὶ 7246784. FAX 01/7238149

κεντρικὴ διάθεση.

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσανίου 2, Πλ. Κλαυθμώνος - Ἀθήνα Τηλ. 01/3228637.

Η 15η ΓΙΟΡΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

της 'Ι. Μητροπόλεως Πειραιώς πραγματοποιήθηκε τὸ Σάββατο καὶ ἐπαναλήφθηκε τὴν Κυριακὴ 21 καὶ 22 Μαΐου στὸ Βεάκειο Θέατρο ἐνώπιον χιλιάδων λαοῦ. Τὸ πρόγραμμα τῶν ἐκδηλώσεων περιλάμβανε:

Ἀπόδοση ἐπίκαιρων Βυζαντινῶν ὕμνων, παραδοσιακῶν καὶ σύγχρονων τραγουδιῶν ἀπὸ τῆς χορωδίας τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, τῆ μικτῆ χορωδία νέων καὶ τὶς 15 νεανικὲς χορωδίες ἐνοριῶν τῆς 'Ι. Μητροπόλεως.

Ἑλληνικοὺς παραδοσιακοὺς χοροὺς ἀπὸ 1.500 παιδιὰ τῶν χορευτικῶν συγκροτημάτων παραδοσιακῶν χορῶν 22 ἐνοριῶν τῆς 'Ι. Μητροπόλεως.

Παρουσίαση σκηνῶν ἀπὸ τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Σπύρου Μελά «Ρήγας ὁ Βελεστινλής», σὲ σκηνοθεσία Γιώργου Βουτσίνου, ἀπὸ τὰ μέλη τῆς θεατρικῆς σκηνῆς.

— Ἀπὸ 1-20 Ἰουνίου ἡ 'Ι. Μητρόπολη Πειραιῶς φιλοξενεῖ 250 παιδιὰ ἀπὸ τὴν Οὐκρανία στὶς κατασκηνωτικές ἐγκαταστάσεις τῆς (Καπανδρίτι καὶ Παιανία). Μεταξὺ αὐτῶν περιλαμβάνονται καὶ πολλὰ ἑλληνόπουλα ἀπὸ τὴ Μαριούπολη. Στους φιλοξενούμενους θὰ παράσχει δωρεὰν διαμονή-διατροφή, θαλάσσια μπάνια, περιήγηση σὲ ἀξιοθέατα, διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ἑλληνικῶν χορῶν κ.ά. Ὅσοι θέλουν νὰ συνδράμουν στὸ ἔργο οἰκονομικὰ μποροῦν νὰ καταθέσουν χρηματικὸ ποσὸ στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα (λογαριασμὸς 072/296012-52).

Ἐξάλλου τὸν Αὐγούστο καὶ Σεπτέμβριο θὰ φιλοξενηθοῦν ἄλλα 200 παιδιὰ ἀπὸ τὴ Σερβία καὶ τὴ Ρωσία στὶς ἴδιες ἐγκαταστάσεις.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

ποὺ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Δρα Γιώργο Μπιλάλη στὴ Φιλαδέλφεια τῶν Η.Π.Α. τὸ 1991, σκοπὸ ἔχει «τὴν ἀφύπνιση καὶ ἐκτίμηση τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἀμερικανικοῦ κοινοῦ ἀπέναντι στὴν Ἑλληνικὴ Παραδοσιακὴ Μουσικὴ» καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ἄρτια ὀργανωμένου ἑλληνικοῦ μουσικοῦ συστήματος καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ λαϊκῶν μελωδιῶν Ρωμῶν μουσουργῶν ἀπὸ τὸν 12ο ἕως τὸν 19ο αἰῶνα. Σημαντικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐπίδιωξη τοῦ Συγκροτήματος νὰ μεταφέρει ἀνατολικὲς μελωδίες στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα, γιὰ νὰ τὶς χρησιμοποιοῦν οἱ ἀγγλόφωνοι ὀρθόδοξοι τῆς Δύσεως. Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Χορωδιακοῦ Συγκροτήματος, ἀπόφοιτος τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, μὲ Master στὴ Μικροβιολογία καὶ ἐιδικευμένος στὴν πλαστικὴ χειρουργικὴ τῶν οὐλῶν καὶ στὰ ἐμφυτεύματα, διδάχτηκε τὴν ψαλτικὴ κοντὰ στὸν ἄρχοντα πρωτοψάλτη Δ. Νεράντζη καὶ ἦταν μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας ὑπὸ τὸν Λυκ. Ἀγγελόπουλο. Πρωτοψάλτης τώρα καὶ χοράρχης στὸν ἰ. ναὸ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Φιλαδέλφειας τῶν ΗΠΑ, συμμετέσχε μὲ τὸ Συγκροτήμα του στὸ διαγωνιστι-

τοῦ κ. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου

κὸ Διεθνὲς Φεστιβάλ Μουσικῆς Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στὸ Hajnowka τῆς Πολωνίας (22-29 Μαΐου). Μετείχαν 40 χορωδίες ἀπὸ 14 χώρες τεσσάρων ἠπείρων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

* **Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ γιὰ μικροὺς καὶ μεγάλους.** Ἐκδοση τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Ἐδέσσης καὶ Πέλλης, σσ. 80.

Ὅπως σημειώνει ὁ Σεβ. κ. Χρυσόστομος, στὸ κείμενο-μετάφραση τοῦ Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς Μιχαὴλ (†), «ἔγιναν ὀρισμένες γλωσσικὲς καὶ φραστικὲς προσαρμογές... ὥστε νὰ εἶναι πιὸ εὐχάριστο στὰ σημερινὰ παιδιὰ». Πρόκειται γιὰ εὐσύνοπτη, καλογραμμένη καὶ ἐξαιρετικὰ ὠφέλιμη «ἱστορία» τοῦ Κυρίου μας. Πολὺ χρήσιμα εἶναι καὶ τὰ συμπεράσματα – διδάγματα στὸ τέλος κάθε ἐνότητας, μέσα σὲ εἰδικὸ πλαίσιο.

* **«ΠΡΩΤΑΤΟΝ».** Διμηνιαῖο ἀγιορετικὸ δελτίο. Ἐκδίδεται μὲ τὴν εὐλογία τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀπὸ τὸ βιβλιοπωλεῖο «Πανσέληνος»-Καρυές.

Τὸ γεμάτο οὐσία σεμνὸ αὐτὸ περιοδικό, ποὺ προβάλλει κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο ὅ,τι αὐθεντικὸ ἀπὸ τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας, συντάσσεται ἀπὸ ἐπιτροπὴ ἀγιορειτῶν. Ὑπεύθυνος ἐκδόσεως εἶναι ὁ Μοναχὸς Ἱεροθέος καὶ συντάξῃς ὁ Μοναχὸς Μωϋσῆς. Διανύει τὴ Β' περίοδο ἀπὸ τὴν ἐκδοστὴ του (τεύχος 46).

* **«ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΙ ΠΑΛΜΟΙ».** Διμηνιαῖο περιοδικό ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ 1964 «ὑπὸ Ὁμάδος Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν», μὲ ὑπεύθυνον τὸν Ἀρχιμ. κ. Γερβάσιο Ἰω. Ραϊτόπουλο, Ἱεροκήρυκα (ἀπὸ τὸ 1985) τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Κασσανδρείας. Μὲ τὴ συμπλήρωση 30 ἐτῶν κυκλοφορίας στὸ τεύχος Ἰαν.-Φεβρ. 1994 κάνει μιὰ σύντομη ἀναδρομὴ στὰ χρόνια αὐτὰ (1964-1994), ἐν εἰδὲ ἀπολογισμοῦ καὶ ἐκθέσεως πεπραγμένων τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς ψυχῆς του, τοῦ π. Γερβασίου. Ἡ στήλη μας εὐχεται τὸ ἐποικοδομητικὸ καὶ μαχητικὸ περιοδικὸ νὰ χαρεῖ καὶ ἄλλες, μακρὲς, ἐπετεῖους.

* **«ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΖΩΗ».** Τὸ 29ο ἔτος διανύει τὸ ζωντανὸ καὶ πάντοτε ἐπίκαιρο αὐτὸ «μηνιαῖο εἰκονογραφημένο περιοδικό» τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἐκδίδεται καὶ διευθύνεται ἀπὸ τὸ γνωστὸ ἀγωνιστὴ δημοσιογράφου κ. Νικ. Ι. Μέρτζο. Οἱ ἀπόψεις του πάνω στὰ ἐθνικὰ θέματα, τὰ ζητήματα τῶν ἀποδήμων, τῆς προβολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς Παράδοσης, τῶν Γραμμάτων, τῶν Τεχνῶν, τῆς Λαογραφίας, τῶν Μνημείων κ.λπ. τῆς Μακεδονίας μας εἶναι ἀξιοπρόσεκτες, ἐνῶ ἰδιαίτερα ὠραῖζον τὶς σελίδες του οἱ ἐγχρωμες φωτογραφίες ἀπὸ ὁμορφους τόπους καὶ μνημεῖα τῆς Βορείου Ἑλλάδος καὶ ποικίλες ἐκδηλώσεις.